

**ІНСТИТУТ ЗАКОНОДАВСТВА
ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ**

**РЕФЕРАТИВНИЙ ОГЛЯД
ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРАВА**

Випуск 24

(жовтень – грудень 2011 р.)

Київ – 2011

УДК 341:061.1ЄС

ББК 67.412(4)

Р45

СЕРІЯ «РЕФЕРАТИВНИЙ ОГЛЯД ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРАВА»

*Серію рекомендовано до друку Вченою радою Інституту законодавства
Верховної Ради України (Протокол № 9 від 26 жовтня 2006 р.)*

За загальною редакцією В. О. Зайчука,
Керівника Апарату Верховної Ради України,
академіка НАПН України

Р45 **Реферативний** огляд європейського права / За заг. ред. В. О. Зайчука.
– Вип. 24. – К., 2011. – 84 с.

Серію «Реферативний огляд європейського права» підготовлено Інститутом законодавства Верховної Ради України з метою оперативного системного інформування державних органів, наукових установ і громадськості щодо прийняття європейських законодавчих актів, розвитку європейської правової доктрини та судової практики ЄС.

Серію розраховано на народних депутатів України, депутатів місцевих рад, працівників секретаріатів комітетів і фракцій Верховної Ради України, помічників-консультантів народних депутатів України, а також фахівців, які працюють у сфері адаптації національного законодавства до норм європейського права.

УДК 341:061.1ЄС

ББК 67.412(4)

РЕЗЮМЕ ЗБІРНИКА

У першому розділі огляду подаються анотації новоухвалених актів Ради Європи. Зокрема, у четвертому кварталі 2011 року увагу Ради Європи було зосереджено на питаннях порушення державної таємниці та національної безпеки, захисту прав людини та боротьби з тероризмом і релігійною дискримінацією.

Другий розділ містить анотації директив, регламентів і рішень інституцій Європейського Союзу, а також інших документів ЄС, що були прийняті у цей період. Новели законодавства стосувалися врегулювання питань про перелік проїзних документів, що дають право на перетин кордонів, надання інформації споживачам про харчові продукти, оцифрування культурного надбання та он-лайн доступ до нього тощо.

Третій розділ збірника присвячено судовій практиці Європейського суду з прав людини за скаргами проти України. За жовтень – грудень 2011 року Європейський суд з прав людини ухвалив 17 рішень за скаргами проти України на порушення прав на справедливий судовий розгляд, що здебільшого стосувалися невиконання рішень національних судів та затягування судових розглядів. Загалом за 2011 рік Суд ухвалив по суті 71 рішення за скаргами у справах проти України (для порівняння: у 2010 р. – 109, у 2009 р. – 126, у 2008 р. – 110, у 2007 р. – 108).

Четвертий розділ огляду містить резюме матеріалів стосовно плану ЄС щодо ефективного використання ресурсів, полегшення доступу до інформації, а також внесення змін до процедури розгляду справ про порушення прав споживачів.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК ОСНОВНИХ АБРЕВІАТУР І ТЕРМІНІВ 9

I. АКТИ РАДИ ЄВРОПИ..... 11

ДОКУМЕНТИ ПАРЛАМЕНТСЬКОЇ АСАМБЛЕЇ..... 11

- Резолюція 1832 (2011) від 4 жовтня 2011 р. «Національний суверенітет і статус держави в сучасному міжнародному праві: необхідність правового уточнення» 11*
- Резолюція 1836 (2011) від 5 жовтня 2011 р. «Про вплив Лісабонського договору на Раду Європи»..... 12*
- Резолюція 1838 (2011) від 6 жовтня 2011 р. «Порушення державної таємниці та національна безпека: перешкоди для парламентської та судової перевірки порушень прав людини» 13*
- Резолюція 1840 (2011) від 6 жовтня 2011 р. «Права людини та боротьба з тероризмом»..... 14*
- Резолюція 1843 (2011) від 7 жовтня 2011 р. «Захист приватного життя та особистих даних у мережі Інтернет та електронних ЗМІ»..... 15*
- Резолюція 1844 (2011) від 25 листопада 2011 р. «Декларація принципів рівності та діяльність Ради Європи»..... 16*
- Резолюція 1845 (2011) від 25 листопада 2011 р. «Основоположні права та зобов'язання»..... 17*
- Резолюція 1846 (2011) від 25 листопада 2011 р. «Боротьба з усіма формами релігійної дискримінації»..... 18*
- Резолюція 1851 (2011) від 25 листопада 2011 р. «Збройні конфлікти та довкілля» 20*
- Резолюція 1852 (2011) від 25 листопада 2011 р. «Психологічне насильство» 21*
- Рекомендація 1982 (2011) від 5 жовтня 2011 р. «Про вплив Лісабонського договору на Раду Європи»..... 22*
- Рекомендація 1983 (2011) від 6 жовтня 2011 р. «Порушення державної таємниці та національна безпека: перешкоди для парламентської та судової перевірки порушень прав людини» 23*
- Рекомендація 1984 (2011) від 7 жовтня 2011 р. «Захист приватного життя та особистих даних у мережі Інтернет та електронних ЗМІ»..... 23*

<i>Рекомендація 1985 (2011) від 7 жовтня 2011 р. «Незареєстровані діти-мігранти у нелегальному становищі: реальний привід для занепокоєння».....</i>	<i>24</i>
<i>Рекомендація 1986 (2011) від 25 листопада 2011 р. «Декларація принципів рівності та діяльність Ради Європи».....</i>	<i>25</i>
<i>Рекомендація 1987 (2011) від 25 листопада 2011 р. «Боротьба з усіма формами релігійної дискримінації».....</i>	<i>25</i>
ДОКУМЕНТИ КОМІТЕТУ МІНІСТРІВ.....	27
<i>Рекомендація CM/Rec(2011)11 від 12 жовтня 2011 р. «Про фінансування органами влади вищого рівня нових сфер відповідальності місцевої влади».....</i>	<i>27</i>
<i>Рекомендація CM/Rec(2011)12 від 16 листопада 2011 р. «Про права дітей та сприятливі соціальні послуги для дітей і сімей»</i>	<i>28</i>
<i>Рекомендація CM/Rec(2011)13 від 16 листопада 2011 р. «Про мобільність, міграцію та доступ до системи охорони здоров'я»</i>	<i>29</i>
<i>Рекомендація CM/Rec(2011)14 від 16 листопада 2011 р. «Про участь осіб з обмеженими можливостями у політичному і суспільному житті»</i>	<i>30</i>
II. ЗАКОНОДАВСТВО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ	32
<i>Рекомендація Комісії від 18 жовтня 2011 року про визначення наноматеріалу (2011/696/Євросоюз)</i>	<i>32</i>
<i>Директива 2011/82/Євросоюз Європейського Парламенту та Ради від 25 жовтня 2011 року про сприяння транскордонному обміну інформацією щодо порушень трафіку, пов'язаних із безпекою дорожнього руху.....</i>	<i>33</i>
<i>Директива 2011/83/Євросоюз Європейського Парламенту та Ради від 25 жовтня 2011 року про права споживачів, що вносить зміни до Директиви Ради 93/13/ЄЕС і Директиви 1999/44/ЄС Європейського парламенту та Ради та скасовує Директиву Ради 85/577/ЄЕС і Директиву 97/7/ЄС Європейського Парламенту та Ради</i>	<i>34</i>
<i>Регламент (Євросоюз) № 1077/2011 Європейського Парламенту та Ради від 25 жовтня 2011 року про заснування Європейського агентства з функціонального менеджменту великомасштабних ІТ-систем у сфері свободи, безпеки та правосуддя</i>	<i>35</i>

Регламент (Євросоюз) № 1169/2011 Європейського Парламенту та Ради від 25 жовтня 2011 року про надання споживачам інформації про харчові продукти, що вносить зміни до Регламентів (ЄС) № 1924/2006 і (ЄС) № 1925/2006 Європейського Парламенту та Ради, а також скасовує Директиву Комісії 87/250/ЄЕС, Директиву Ради 90/496/ЄЕС, Директиву Комісії 1999/10/ЄС, Директиву 2000/13/ЄС Європейського Парламенту та Ради, Директиви Комісії 2002/67/ЄС і 2008/5/ЄС та Регламент Комісії (ЄС) № 608/2004	36
Рішення № 1080/2011/Євросоюз Європейського Парламенту та Ради від 25 жовтня 2011 року про надання гарантій ЄС Європейському інвестиційному банку від втрат за кредитами та гарантій за кредитами для проектів за межами Союзу та скасування Рішення № 633/2009/ЄС.....	37
Рішення 1104/2011/Євросоюз Європейського Парламенту та Ради від 25 жовтня 2011 року про правила доступу до урядової служби, який надається глобальною навігаційною супутниковою системою, створеною в рамках програми Galileo	38
Рішення 1105/2011/Євросоюз Європейського Парламенту та Ради від 25 жовтня 2011 року про перелік проїзних документів, які дають право їхньому власнику перетинати зовнішні кордони і які можуть бути підтверджені візою та про запровадження механізму для створення цього переліку.....	39
Рекомендація Комісії 2011/711/Євросоюз від 27 жовтня 2011 року щодо оцифрування та забезпечення он-лайн доступу до культурного матеріалу та збереження цифрових даних.....	39
Директива Ради 2011/85/Євросоюз від 8 листопада 2011 року про вимоги до бюджетних параметрів держав-членів.....	40
Рішення № 1194/2011/Євросоюз Європейського Парламенту та Ради від 16 листопада 2011 року про започаткування діяльності Європейського Союзу щодо Знаку європейської спадщини	41
Регламент (Євросоюз) № 1255/2011 Європейського Парламенту та Ради від 30 листопада 2011 року про створення програми для підтримки подальшого розвитку Комплексної морської політики	42

<i>Директива 2011/92/Євросоюз Європейського Парламенту та Ради від 13 грудня 2011 року про боротьбу з сексуальним насильством і сексуальною експлуатацією дітей та дитячою порнографією, а також заміну Рамкового Рішення Ради 2004/68/ЮВС</i>	42
--	----

III. ПРАКТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ ЗА СКАРГАМИ ПРОТИ УКРАЇНИ..... 44

<i>Рішення Європейського суду з прав людини у справі «АГРОКОМПЛЕКС проти України» від 6 жовтня 2011 р. (заява № 23465/03)</i>	44
<i>Рішення Європейського суду з прав людини у справі «МУСТАФАЄВ проти України» від 13 жовтня 2011 р. (заява № 36433/05)</i>	50
<i>Рішення Європейського суду з прав людини у справі «РИСОВСЬКИЙ проти України» від 20 жовтня 2011 р. (заява № 29979/04)</i>	51
<i>Рішення Європейського суду з прав людини у справі «АНТОНОВ проти України» від 3 листопада 2011 р. (заява № 28096/04)</i> ...	53
<i>Рішення Європейського суду з прав людини у справі «БАЛІЦЬКИЙ проти України» від 3 листопада 2011 р. (заява № 12793/03)</i>	55
<i>Рішення Європейського суду з прав людини у справі «МОКАЛЛАЛ проти України» від 10 листопада 2011 р. (заява № 19246/10)</i>	57
<i>Рішення Європейського суду з прав людини у справі «ЦИГОНІЙ проти України» від 24 листопада 2011 р. (заява № 19213/04).</i>	59
<i>Рішення Європейського суду з прав людини у справі «ЗАГОРОДНІЙ проти України» від 24 листопада 2011 р. (заява № 27004/06)</i>	61
<i>Рішення Європейського суду з прав людини у справі «АНДРІЄВСЬКА проти України» від 1 грудня 2011 р. (заява № 34036/06)</i>	63
<i>Рішення Європейського суду з прав людини у справі «ТОВ „БАЗАЛЬТ ІМПЕКС” проти України» від 1 грудня 2011 р. (заява № 39051/07)</i>	64
<i>Рішення Європейського суду з прав людини у справі «ШУЛЬГІН проти України» від 8 грудня 2011 р. (заява № 29912/05)</i>	65

<i>Рішення Європейського суду з прав людини у справі «ВЕНІОСОВ проти України» від 15 грудня 2011 р. (заява № 30634/05).....</i>	<i>67</i>
<i>Рішення Європейського суду з прав людини у справі «КОНДРАТЬЄВ проти України» від 15 грудня 2011 р. (заява № 5203/09).....</i>	<i>69</i>
<i>Рішення Європейського суду з прав людини у справі «ОЛЕЙНИКОВА проти України» від 15 грудня 2011 р. (заява № 38765/05).....</i>	<i>71</i>
<i>Рішення Європейського суду з прав людини у справі «МАКСИМЕНКО проти України» від 20 грудня 2011 р. (заява № 39488/07).....</i>	<i>72</i>
<i>Рішення Європейського суду з прав людини у справі «МАСНЄВА проти України» від 20 грудня 2011 р. (заява № 5952/07).....</i>	<i>74</i>
<i>Рішення Європейського суду з прав людини у справі «ТЕСЛЕНКО проти України» від 20 грудня 2011 р. (заява № 55528/08).....</i>	<i>76</i>
IV. РОЗВИТОК ДОКТРИНИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРАВА.....	79
<i>План ЄС щодо ефективного використання ресурсів зазнав критики</i>	<i>79</i>
<i>Суд ЄС заборонив патентування стовбурових клітин.....</i>	<i>81</i>
<i>Європейська Комісія пропонує зміни до процедури розгляду справ про порушення прав споживачів</i>	<i>82</i>
<i>ЄС полегшить доступ до інформації публічного сектора.....</i>	<i>83</i>

ПЕРЕЛІК ОСНОВНИХ АБРЕВІАТУР І ТЕРМІНІВ

Договір ЄС – Договір про заснування Європейського Співтовариства.

Європейська Рада – міждержавна складова Європейського Союзу, до якої входять глави держав чи урядів держав – членів ЄС та Голова Європейської Комісії. Європейська Рада збирається щонайменше двічі на рік під головуванням керівника держави чи уряду держави-члена, що головує в Раді.

ЄЕС – Європейське економічне співтовариство.

Європейське Співтовариство (Співтовариство) – засноване згідно з Римським договором 1957 р. Із 1993 р. ця власна назва була витіснена із загального вжитку найменуванням «Європейський Союз», тепер вона застосовується для позначення міждержавного об'єднання держав-членів, що утворюють Європейський Союз.

Європейський суд (ЄСПЛ) – Європейський суд з прав людини.

Європейські Співтовариства – Європейське Співтовариство з Атомної Енергії, Європейське Співтовариство з вугілля та сталі, а також Європейське Економічне Співтовариство. Внаслідок їхнього злиття у 1967 р. цими трьома Співтовариствами керують єдині інституції, тому часто їх узагальнено називають «Європейське Співтовариство». Відколи у 2002 р. Європейське Співтовариство з вугілля та сталі припинило існування, фактично залишилося два Європейських Співтовариства.

ЄКПЛ – Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року.

ЄП – Європейський Парламент. Одна з п'яти інституцій (разом із Радою, Комісією, Судом та Рахунковою палатою) Європейського Співтовариства. Є асамблеєю представників держав – членів ЄС, обирається прямим загальним голосуванням.

ЄПС – Європейська політика сусідства.

ЄС – Європейський Союз. Заснований згідно з Договором про Європейський Союз 1993 р. (інші назви – Маастрихтський договір, Договір про ЄС або ДЄС).

КМ (Комітет міністрів) – Комітет міністрів Ради Європи.

Комісія (Європейська Комісія) – одна з п'яти інституцій Європейського Співтовариства.

ОЕСР – Організація економічного співробітництва та розвитку.

ПАРЄ – Парламентська асамблея Ради Європи.

Рада (Рада ЄС) – одна з п'яти інституцій Європейського Співтовариства.

РБ ООН – Рада Безпеки Організації Об'єднаних Націй.

РЄ – Рада Європи.

СЗБП – Спільна зовнішня та безпекова політика («другий стовп» Європейського Союзу).

Суд ЄС – Суд Європейських Співтовариств. Одна з п'яти інституцій Європейського Співтовариства.

«Тройка» (ЄС) – складається з держави-члена, яка головує в Раді, держави-члена, яка головувала попередні шість місяців, та держави-члена, яка головуватиме наступні шість місяців. Термін походить від назви старовинної руської запряжки з трьох коней.

ЮВС – співпраця у сфері юстиції та внутрішніх справ (ЮВС) (Частина VI Договору ЄС), що разом з Європейськими Співтовариствами й спільною зовнішньою та безпековою політикою (СЗБП) є одним із «трьох стовпів» підвалин «архітектури» об'єднаної Європи, визначених Договором ЄС. Основною метою співпраці у сфері ЮВС є практичне втілення принципу вільного пересування осіб.

I. АКТИ РАДИ ЄВРОПИ

ДОКУМЕНТИ ПАРЛАМЕНТСЬКОЇ АСАМБЛЕЇ

Резолюція 1832 (2011) від 4 жовтня 2011 р. «Національний суверенітет і статус держави в сучасному міжнародному праві: необхідність правового уточнення»

Resolution 1832 (2011) National sovereignty and statehood in contemporary international law: the need for clarification

У цій Резолюції ПАРЄ відзначає, що низка територіальних утворень у державах – членах Ради Європи прагнуть до визнання своєї незалежності, при цьому наголошуючи, що критерії державності залишаються спірним питанням у сучасному міжнародному праві.

ПАРЄ вважає, що хоча міжнародне право визнає право національних та етнічних меншин і в деяких випадках навіть національної більшості на самовизначення, таке право не призводить автоматично до виникнення права на відокремлення. Право на самовизначення має насамперед реалізовуватися шляхом захисту прав меншин, як це передбачено у Рамковій конвенції Ради Європи про захист національних меншин (далі – Конвенція № 157) та у Резолюції ПАРЄ 1334 (2003) «Про належну практику автономних територій як стимул для мирного вирішення конфліктів у Європі». ПАРЄ звертається до відповідних держав-членів із закликом підписати, ратифікувати та забезпечити виконання Конвенції № 157, а також дотримуватися основних принципів, що викладені у Резолюції ПАРЄ 1334 (2003).

Крім того, Парламентська асамблея Ради Європи:

– продовжуватиме досліджувати й аналізувати витоки і тенденції розвитку рухів за самовизначення шляхом вирішення найгостріших питань та підтримуватиме національні парламенти у вирішенні таких питань за допомогою переговорів і примирення з метою запобігання насильству та відокремленню;

– закликає всі держави-члени утримуватися від визнання чи підтримки у будь-який спосіб *de facto* влади будь-якої території, що утворилася внаслідок незаконного відокремлення;

– відзначає, що конфлікти повинні розв'язуватися винятково мирними засобами згідно з основними принципами міжнародного права.

Резолюція 1836 (2011) від 5 жовтня 2011 р. «Про вплив Лісабонського договору на Раду Європи»

Resolution 1836 (2011) The impact of the Lisbon Treaty on the Council of Europe

У цій Резолюції ПАРЕ вітає той факт, що з набранням чинності Лісабонським договором 1 грудня 2009 р. цінності, на яких заснована Рада Європи і які вона поділяє з Європейським Союзом (повага прав людини, демократія та верховенство права), знайшли правове закріплення в первинному праві Європейського Союзу.

Таким чином, ПАРЕ зазначає, що набрання чинності Лісабонським договором відкрило нові можливості для поглиблення співробітництва між РЄ та ЄС на основі правопорядку та порівняльних переваг кожної з них.

З метою подальшого розвитку єдиного простору захисту прав людини на загальноєвропейському рівні та забезпечення узгодженості стандартів і процедур контролю за їхнім додержанням у сферах, що належать до компетенції обох організацій, ПАРЕ закликає ЄС приєднатися до ключових конвенцій Ради Європи щодо подолання основних проблем сучасного європейського суспільства, а також долучитися до механізмів та органів контролю РЄ за реалізацією їхніх положень. Це допоможе уникнути дублювання та зайвого контролю, що набуло особливого значення під час економічної кризи.

Крім того, ПАРЕ закликає до узгодженої нормативної діяльності в рамках двох організацій, яка повинна бути забезпечена, зокрема, шляхом проведення консультацій і на попередньому етапі розробки нормативних актів, і на високому політичному рівні, на додаток до обміну інформацією на оперативному рівні між секретаріатами РЄ та ЄС.

ПАРЕ також відзначає, що Лісабонський договір зробив акцент на питанні прав людини, верховенства права та демократії у співпраці Європейського Союзу із сусідніми країнами, що дає

змогу забезпечити тісніше співробітництво з Радою Європи і в цьому напрямі.

Парламентська асамблея Ради Європи вітає поглиблення співпраці з Європейським Парламентом після вступу в силу Лісабонським договором, згідно з яким ЄП отримав законодавчі повноваження разом із Радою Європейського Союзу в низці ключових сфер, що входять до компетенції Ради Європи, в тому числі у сфері забезпечення свободи, безпеки та правосуддя.

Резолюція 1838 (2011) від 6 жовтня 2011 р. «Порушення державної таємниці та національна безпека: перешкоди для парламентської та судової перевірки порушень прав людини»

Resolution 1838 (2011) Abuse of state secrecy and national security: obstacles to parliamentary and judicial scrutiny of human rights violations

У цій Резолюції ПАРЄ підкреслює, що судовий і парламентський контроль за урядом і його представниками має життєво важливе значення для верховенства права та демократії. Таке твердження особливо стосується діяльності так званих спеціальних служб, інформація про діяльність яких зазвичай секретна.

ПАРЄ визнає забезпечення ефективного захисту державної таємниці необхідністю для держави, що має значення для національної безпеки. Проте Асамблея вважає, що інформація щодо відповідальності державних посадових осіб, які скоїли серйозні порушення прав людини, не повинна бути захищена від судового або парламентського контролю грифом державної таємниці.

Парламентська асамблея Ради Європи вважає, що немає жодних причин довіряти судовим і парламентським органам у питаннях нерозголошення державної таємниці менше, ніж виконавчим органам влади та їхнім представникам.

У цій резолюції ПАРЄ висловлює свою позицію щодо останніх подій, пов'язаних зі здійсненням судового та парламентського контролю за справами такого типу в державах – членах Ради Європи.

Крім того, стосовно процедури контролю за діяльністю спеціальних служб у цілому, ПАРЄ закликає держави – члени Ради Європи та держави-спостерігачі, в яких відсутні органи контролю

за такою діяльністю, створити механізм парламентського контролю за діяльністю спеціальних служб, забезпечивши при цьому достатній доступ до всієї інформації, необхідної для виконання функцій такого органу, з дотриманням нормативних положень, які захищають державну таємницю.

Резолюція 1840 (2011) від 6 жовтня 2011 р. «Права людини та боротьба з тероризмом»

Resolution 1840 (2011) Human rights and the fight against terrorism

Цим документом ПАРЄ ще раз нагадує, що тероризм має прямий вплив на права людини, його наслідки безпосередньо впливають на забезпечення права на життя, свободу та фізичну недоторканність осіб, особливо жертв терористичних актів. Тероризм загрожує самим основам демократії та верховенства права, на яких засновані права людини. Держави зобов'язані захищати життя своїх громадян та цілісність власних кордонів, а тому змушені вживати належних заходів у боротьбі з тероризмом. Європейська конвенція з прав людини, як і інші міжнародні договори у сфері прав людини, може бути застосована таким чином, щоб дозволити державам вживати розумних і пропорційних заходів для захисту демократії та верховенства права від загроз тероризму.

Проте ПАРЄ відзначає, що концепція «війни з терором» є оманливою і становить загрозу для всього механізму міжнародного захисту прав людини. Терористи є злочинцями, а не військовими, а терористичні злочини не підпадають під визначення військових дій, хоча їх нерідко можна охарактеризувати як злочини проти людяності.

Існує реальна небезпека того, що тимчасові заходи у боротьбі з тероризмом, навіть якщо вони були виправдані у момент їхнього запровадження, стають постійними і залишаються чинними навіть після зміни обставин. Тому оцінка необхідності будь-якого обмеження особистих прав і свобод має здійснюватися безперервно до моменту повного зняття таких обмежень.

У Резолюції визначається, що держави – учасниці Європейської конвенції з прав людини повинні забезпечити відсутність будь-яких винятків із невід'ємних прав людини, таких

як право на життя та заборона катувань чи нелюдського або такого, що принижує гідність поводження. Правомірні обмеження відносних прав можливі лише за умови їхньої необхідності для захисту громадського порядку і повинні мати законну мету у розумінні Європейського суду з прав людини. Заходи, що обмежують права людини, повинні формулюватися чітко, а їхнє тлумачення має здійснюватися у вузькому розумінні.

ПАРЄ вважає, що судове переслідування терористів має здійснюватися здебільшого в рамках кримінального процесу, з добре перевіреними гарантіями справедливого суду щодо забезпечення презумпції невинуватості та права на свободу для обвинувачених осіб. Держави-члени повинні регулярно переглядати своє національне законодавство та практику з метою відповідності усіх закріплених у них антитерористичних заходів стандартам Ради Європи.

Резолюція 1843 (2011) від 7 жовтня 2011 р. «Захист приватного життя та особистих даних у мережі Інтернет та електронних ЗМІ»

Resolution 1843 (2011) The protection of privacy and personal data on the Internet and online media

У цій Резолюції ПАРЄ, вітаючи прогрес у галузі інформаційних та комунікаційних технологій (далі – ІКТ), водночас із занепокоєнням відзначає, що поширення цифрової інформації створило безпрецедентні можливості для ідентифікації осіб за їхніми даними, що у свою чергу може стати викликом праву на недоторканність приватного життя та захист даних. У демократичній державі, в якій дотримуються принципу верховенства права, кіберпростір не повинен розглядатися як місце, в якому право, зокрема щодо прав людини, не застосовується.

ПАРЄ наголошує, що відсутність загальноприйнятих норм міжнародного права щодо захисту даних у мережах та послугах ІКТ призводить до правової незахищеності і необхідності для національних судів заповнювати цю прогалину шляхом тлумачення національного законодавства окремо у кожній справі у світлі ст. 17 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права та ст. 8 Європейської конвенції з прав людини.

У Резолюції міститься перелік загальних принципів захисту приватного життя та особистих даних у середовищі ІКТ. До них належать: захист приватного життя як необхідний елемент людського життя і гуманного функціонування демократичного суспільства; право на захист приватного життя та персональних даних як одне з основоположних прав людини; можливість кожної людини контролювати використання її особистих даних іншими особами; завчасне повідомлення особи про намір використання її особистих даних у комерційних цілях; зобов'язання публічних і приватних організацій, які збирають, зберігають, обробляють або іншим чином використовують особисті дані, скоротити обсяг таких даних до абсолютного мінімуму; наявність ефективного засобу правового захисту щодо будь-якого незаконного втручання у право на захист приватного життя та особистих даних у національних судах.

Крім того, ПАРЕ закликає Європейську Комісію «За демократію через право» (Венеціанську Комісію) доповісти їй про рівень відповідності внутрішнього законодавства держав – членів РЄ універсальним стандартам захисту приватного життя та персональних даних у світлі Конвенції про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних та додаткового протоколу до неї.

Резолюція 1844 (2011) від 25 листопада 2011 р. «Декларація принципів рівності та діяльність Ради Європи»

Resolution 1844 (2011) The Declaration of Principles on Equality and activities of the Council of Europe

У цьому документі ПАРЕ знову підтверджує важливе значення принципів рівності та недискримінації як невід'ємної частини міжнародного захисту прав людини. Однак, оскільки на сьогодні лише 18 з 47 держав – членів Ради Європи ратифікували Протокол № 12 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, Асамблея підкреслює, що ратифікація цього документа є необхідною для забезпечення всеосяжного дотримання принципу недискримінації на всій території Європи. Це допоможе узгодити стандарти Ради Європи щодо недопущення дискримінації з уже існуючими міжнародними нормами в галузі захисту прав людини.

У зв'язку з цим ПАРЄ знову запрошує держав – учасниць Європейської конвенції про права людини, які ще не зробили цього, підписати та/або ратифікувати Протокол № 12 без будь-яких застережень чи обмежувальних заяв.

Крім того, у цій Резолюції ПАРЄ закликає держави – члени РЄ:

- виявити і скасувати застаріле законодавство, що створює або дозволяє дискримінацію осіб, які належать до вразливих груп;

- прийняти ефективне законодавство щодо забезпечення принципу рівності, спрямоване на ліквідацію всіх форм дискримінації. Таке законодавство повинно містити визначення дискримінаційної поведінки, передбачати відповідальність за таку поведінку, створювати ефективні засоби правового захисту потерпілих від дискримінації та охоплювати всі її можливі види;

- розробити і впровадити політику забезпечення і дотримання принципу рівності;

- розробити і вживати антидискримінаційних заходів у тісному діалозі та співпраці з громадянським суспільством.

Резолюція 1845 (2011) від 25 листопада 2011 р. «Основоположні права та зобов'язання»

Resolution 1845 (2011) Fundamental rights and responsibilities

Права, обов'язки та зобов'язання не можуть бути відокремлені одне від одного. Сам факт життя неминуче тягне за собою наявність обов'язків і зобов'язань, а також прав людини. У зв'язку з цим ПАРЄ вважає, що слід чітко розрізняти обов'язки, які закріплюються юридичним шляхом, та зобов'язання, що визначаються мораллю.

Деякі обов'язки вже знайшли закріплення у міжнародно-правових документах із прав людини та у національних правових системах. Ці обов'язки вказують на існування основоположних неписаних зобов'язань.

Визначення основоположних зобов'язань є чутливим питанням. Цінності, які розділяє більшість населення, не слід беззаперечно поширювати на всіх інших членів суспільства.

ПАРЄ визначає такий набір основоположних зобов'язань:

– всі люди несуть загальне зобов'язання гуманно ставитися до всіх осіб, бути толерантними і поважати права інших під час здійснення своїх прав;

– крім того, всі люди несуть спеціальні основоположні зобов'язання: поважати і захищати людське життя; утримуватися від застосування тортур і нелюдського або такого, що принижує людську гідність, поводження, в тому числі практики експлуатації інших; поважати особисту свободу інших людей; поважати приватне життя, честь і гідність інших людей; поважати і забезпечувати дотримання принципів рівності та недискримінації; здобути освіту; працювати; виконувати громадянські обов'язки; діяти відповідально стосовно дітей, людей похилого віку, інвалідів та навколишнього середовища; а також поважати державну і приватну власність.

ПАРЄ підкреслює, що ці основоположні зобов'язання не можуть розумітися як такі, що завдають шкоди, обмежують або відступають від прав і свобод, закріплених у Європейській конвенції з прав людини та протоколах до неї, переглянутій Європейській соціальній хартії та інших міжнародних і регіональних документах з прав людини.

Резолюція 1846 (2011) від 25 листопада 2011 р. «Боротьба з усіма формами релігійної дискримінації»

Resolution 1846 (2011) Combating all forms of discrimination based on religion

У цій Резолюції ПАРЄ підтверджує свою незмінну позицію щодо переслідування релігійних громад і засуджує всі акти насильства, спричинені відмінностями у релігійних віруваннях у країнах Європи та інших державах. Асамблея відзначає, що Європа стала домом для представників різноманітних релігійних вірувань. У зв'язку з цим вона закликає держави – члени РЄ вжити рішучих заходів у боротьбі з будь-якою дискримінацією за ознакою релігії або вірувань.

ПАРЄ нагадує про *acquis* Ради Європи в галузі свободи думки, совісті і релігії. Європейський суд з прав людини виробив всебічну судову практику за ст. 9 Європейської конвенції про права людини. Право бути чи не бути прибічником певної релігії або вірування та

свобода змінювати свою релігію є абсолютним правом. Право сповідувати свою релігію не є необмеженим, але ці обмеження мають бути передбачені законом та бути необхідними в демократичному суспільстві.

ПАРЄ звертається до держав – членів Ради Європи із закликом:

- розвивати культуру «життя разом» на основі релігійного плюралізму відповідно до ст.9 Європейської конвенції з прав людини;

- залишатися нейтральними і неупередженими при здійсненні владних повноважень і у своїх стосунках з представниками різних релігій, а будь-які преференції, надані певній релігійній громаді у зв'язку з її історичним впливом, повинні відповідати усталеній судовій практиці Європейського суду з прав людини;

- надавати всім релігійним громадам можливість реєстрації та отримання правового статусу;

- скасувати застаріле законодавство та адміністративну практику, яка призводить до дискримінації окремих релігійних груп;

- при прийнятті законодавства та реалізації відповідної політики прагнути задовольнити потреби прибічників різних релігій і вірувань за умови, що відповідні заходи не порушують права інших осіб;

- прийняти закони, у яких передбачити окрему відповідальність за вчинення насильницьких дій щодо представників релігійних груп і лідерів релігійних громад відповідно до рекомендацій Європейської комісії проти расизму та нетерпимості;

- забезпечити ефективне розслідування слідчими органами актів насильства на основі релігії або вірувань;

- розвивати діалог із лідерами релігійних громад, у тому числі нових релігійних громад, за умови, що вони підтримують універсальні основоположні цінності прав людини, демократії та верховенства права.

Резолюція 1851 (2011) від 25 листопада 2011 р. «Збройні конфлікти та довкілля»

Resolution 1851 (2011) Armed conflicts and the environment

У цій Резолюції ПАРЄ із занепокоєнням відзначає, що збройні конфлікти мають катастрофічні наслідки для довкілля. Природні ресурси можуть самі по собі стати джерелом конфлікту, коли вони є основною метою збройної операції. Асамблея також відзначає, що конфлікти породжують надмірне споживання природних ресурсів, що призводить до нестачі продовольства, вирубування лісів, ерозії ґрунтів та зникнення певних видів тварин.

На переконання Парламентської асамблеї, незважаючи на різні чинні міжнародні документи з цього питання, збройні конфлікти, як і раніше, поза сумнівом, чинять несприятливий вплив на навколишнє середовище, який може бути відчутним протягом багатьох років чи десятиліть після завершення конфлікту.

У зв'язку з цим ПАРЄ звертається до урядів держав-членів та держав – спостерігачів Ради Європи із закликом дотримуватися правових актів, які регулюють співвідношення між збройними конфліктами і довкіллям, та запроваджувати інформаційно-пропагандистські програми, спрямовані, зокрема, на відповідальних за планування збройних операцій осіб.

При цьому Асамблея переконана, що посилена міжнародна відповідальність щодо збереження довкілля разом із міжнародною відповідальністю за воєнні злочини та порушення прав людини могли б запобігти майбутнім збройним конфліктам.

У світлі цих міркувань ПАРЄ рекомендує державам-членам забезпечити належну підготовку цивільного населення та військового персоналу і працівників військових штабів із питань захисту довкілля під час збройних конфліктів, забезпечити втілення Керівних принципів для військових статусів та інструкцій, розроблених Міжнародним комітетом червоного хреста у 1994 р., у національних програмах військової підготовки, сприяти обміну інформацією між Радою Європи та державами-членами з питань управління навколишнім середовищем під час збройного конфлікту тощо.

Крім того, ПАРЄ звертається до національних парламентів держав – членів РЄ із закликом взяти на себе ініціативу і прийняти

відповідні законодавчі акти стосовно захисту довкілля під час збройних конфліктів, приділяючи особливу увагу питанню відповідальності за екологічні злочини.

Резолюція 1852 (2011) від 25 листопада 2011 р. «Психологічне насильство»

Resolution 1852 (2011) Psychological violence

У цій Резолюції ПАРЄ висловлює переконання, що запобігання психологічному насильству має першочергове значення не тільки через те, що такі дії є однією з форм насильства та призводять до значної шкоди, а й через те, що часто вони переростають у фізичне насильство.

Психологічне насильство в контексті близьких стосунків є поширеною формою насильства, яке передовсім зачіпає жінок як жертв і дітей, які стають свідками таких дій, але стосується й чоловіків, хоча й меншою мірою.

З огляду на це ПАРЄ вітає включення конкретних положень щодо психологічного насильства до Конвенції Ради Європи про попередження та боротьбу з насильством щодо жінок і домашнім насильством.

Однак при цьому Асамблея вважає, що активніші зусилля слід спрямовувати на підвищення обізнаності громадськості про явище психологічного насильства, його наслідки та можливі рішення щодо його запобігання з метою надання допомоги постраждалим у пошуку допомоги та правового захисту. Загалом така діяльність повинна привести до змін у менталітеті суспільства, яке має зрозуміти, що насильство не потрібно терпіти, навіть якщо воно має місце вдома.

Крім того, ПАРЄ відзначає можливості для подальшого розвитку правової бази боротьби з психологічним насильством, особливо в тих державах-членах, у яких такі дії не вважаються злочином, а також для подолання існуючих перешкод на шляху до ефективного застосування відповідного законодавства, в тому числі недостатнього розуміння явища психологічного насильства і його впливу на жертв із боку представників правоохоронних органів.

У світлі цих міркувань ПАРЄ звертається до держав-членів із закликом вчинити визначені у Резолюції дії стосовно Конвенції Ради Європи про попередження та боротьбу з насильством щодо жінок та домашнім насильством. Асамблея закликає задіяти національні правові системи, здійснювати збір даних та їхнє дослідження, надавати допомогу жертвам та підвищувати поінформованість населення з питань психологічного насильства.

Рекомендація 182 (2011) від 5 жовтня 2011 р. «Про вплив Лісабонського договору на Раду Європи»

Recommendation 182 (2011) The impact of the Lisbon Treaty on the Council of Europe

Цією Рекомендацією ПАРЄ, посилаючись на Резолюцію 1836 (2011) «Про вплив Лісабонського договору на Раду Європи», звертає увагу на те, що набрання чинності Лісабонським договором відкрило нові можливості для поглиблення співпраці між Радою Європи та Європейським Союзом. На думку ПАРЄ, результатом такої співпраці має стати створення єдиного простору захисту прав людини на всьому континенті, що відповідатиме інтересам усієї Європи.

Вітаючи вже зроблені у цьому напрямку кроки, ПАРЄ рекомендує Комітету міністрів і надалі поглиблювати співпрацю між двома організаціями, основи якої закладено у Меморандумі про порозуміння 2007 р., зважаючи при цьому на надані Лісабонським договором можливості.

З метою створення єдиного простору захисту прав людини і забезпечення зближення стандартів та контролю за їхньою імплементацією на загальноєвропейському рівні ПАРЄ звертається з проханням до Комітету міністрів здійснити всі необхідні заходи для укладення угоди про приєднання ЄС до Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод і набрання нею чинності для ЄС.

ПАРЄ також відзначає нові можливості для співпраці між РЄ та ЄС у рамках ЄПС. Вітаючи останні приклади співпраці, ПАРЄ рекомендує Комітету міністрів і надалі проводити спільні заходи та проекти з ЄС і шукати механізми збільшеного та стабільнішого фінансування з боку ЄС, що дасть можливість поглибити стратегічну співпрацю та здійснювати довгострокові програми.

ПАРЄ вважає, що набрання чинності Лісабонським договором надасть нової актуальності перспективі приєднання ЄС до Статуту Ради Європи, і тим самим запрошує Комітет міністрів до подальших дій у цьому напрямі.

Рекомендація 1983 (2011) від 6 жовтня 2011 р. «Порушення державної таємниці та національна безпека: перешкоди для парламентської та судової перевірки порушень прав людини»

Recommendation 1983 (2011) Abuse of state secrecy and national security: obstacles to parliamentary and judicial scrutiny of human rights violations

У цій Рекомендації ПАРЄ закликає Комітет міністрів розробити рекомендації щодо визначення поняття державної таємниці та належного використання цього поняття, зокрема передбачивши, що законодавство держави-члена не може вважати державну таємницю та національну безпеку підставами, що перешкоджають проведенню незалежного, ефективного та неупередженого розслідування можливих порушень прав людини.

Також ПАРЄ просить Комітет міністрів звернутися до держав-членів із пропозицією переглянути або створити належний та ефективний парламентський та інші незалежні механізми контролю за спеціальними службами. Такі механізми контролю повинні мати необхідні ресурси та повноваження для ініціювання та проведення власного розслідування, а також повний і безперешкодний доступ до відповідної інформації.

Крім того, державам-членам має бути запропоновано переглянути або створити спеціальні процедури розгляду в судах кримінальної та цивільної юрисдикції, щоб забезпечити належний розгляд справ, що стосуються поводження з секретною інформацією.

Рекомендація 1984 (2011) від 7 жовтня 2011 р. «Захист приватного життя та особистих даних у мережі Інтернет та електронних ЗМІ»

Recommendation 1984 (2011) The protection of privacy and personal data on the Internet and online media

У цій Рекомендації ПАРЄ рекомендує Комітету міністрів активно просувати Конвенцію про захист осіб під час

автоматизованої обробки особистих даних (далі – Конвенція № 108) та додаткового протоколу до неї з метою її підписання Європейським Союзом та тими державами-членами, які ще цього не зробили. ПАРЄ просить Комітет міністрів забезпечити належне фінансування секретаріату Ради Європи для подальшого правового вдосконалення Конвенції.

ПАРЄ рекомендує Комітету міністрів запропонувати державам – учасникам Конвенції № 108 створити механізм контролю за додержанням взятих на себе зобов'язань за цією Конвенцією та не знижувати вже встановлений рівень захисту приватного життя та особистих даних.

Рекомендація 1985 (2011) від 7 жовтня 2011 р. «Незареєстровані діти-мігранти у нелегальному становищі: реальний привід для занепокоєння»

Recommendation 1985 (2011) Undocumented migrant children in an irregular situation: a real cause for concern

У Рекомендації ПАРЄ зазначається, що незареєстрована дитина-мігрант є перш за все дитиною, а вже потім її статус має визначатися як мігрант. Більше того, статус такої дитини є тричі уразливим: як мігранта, як незареєстрованої особи та як дитини.

ПАРЄ виділила п'ять конкретних сфер, у яких права незареєстрованих дітей-мігрантів мають бути уточнені, а їхній захист – посилений. До таких сфер належить освіта, охорона здоров'я, забезпечення житлом, умови утримання під вартою та заборона експлуатації.

Незареєстрованою дитиною-мігрантом є дитина, яка через свій нелегальний статус не має жодних документів для власної ідентифікації. Така дитина може бути з батьками, сім'єю або без супроводу. Дитина може бути народжена у межах або за межами Європи.

Беручи до уваги необхідність належного законодавчого закріплення та реалізації положень законодавства на практиці, ПАРЄ рекомендує державам – членам Ради Європи гарантувати право на освіту та право на охорону здоров'я, надати доступ до житла та утриматись від тримання під вартою незареєстрованих дітей-мігрантів і захищати їхню свободу. У цій рекомендації

прописані конкретні заходи, які мають бути вжиті для досягнення цілей наданих рекомендацій.

ПАРЄ вважає, що, незважаючи на труднощі, які постають перед державами-членами у зв'язку зі здійсненням їхньої міграційної політики в сучасних політичних та економічних умовах, проблема забезпечення прав незареєстрованих дітей-мігрантів потребує особливої уваги.

Рекомендація 1986 (2011) від 25 листопада 2011 р. «Декларація принципів рівності та діяльність Ради Європи»

Recommendation 1986 (2011) The Declaration of Principles on Equality and activities of the Council of Europe

Цим документом ПАРЄ, посилаючись на Резолюцію 1844 (2011) стосовно Декларації принципів про рівність та діяльність Ради Європи, рекомендує Комітету міністрів активізувати зусилля, спрямовані на прискорення ратифікації Протоколу № 12 до Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод серед держав-членів, які ще не вжили таких заходів, та поширювати інформацію про передовий досвід у реалізації політики щодо боротьби з дискримінацією та нерівністю.

Більше того, нагадуючи про необхідність узгодження тлумачення та здійснення прав на рівне та недискримінаційне ставлення, ПАРЄ рекомендує Комітету міністрів активізувати співпрацю з Європейським Союзом із приводу консолідації стандартів у сфері недискримінації та продовжити співробітництво з іншими міжнародними організаціями, з метою досягнення узгодженого розуміння принципів рівності та недискримінації та здійснення спільних дій у боротьбі з дискримінацією та нерівністю.

Рекомендація 1987 (2011) від 25 листопада 2011 р. «Боротьба з усіма формами релігійної дискримінації»

Recommendation 1987 (2011) Combating all forms of discrimination based on religion

Цим документом ПАРЄ, посилаючись на Резолюцію 1846 (2011) про боротьбу з усіма формами релігійної дискримінації, рекомендує Комітету міністрів активізувати свою діяльність у боротьбі з дискримінацією на основі релігії чи вірувань, продовжити діалог із представниками релігійних і гуманітарних

сфер та визначити і поширити інформацію про належну практику стосовно підтримки збереження різноманітності релігій.

Крім того, ПАРЕ закликала Комітет міністрів, здійснюючи нагляд за виконанням рішень Європейського суду з прав людини у справах про порушення свободи релігії, докласти зусиль для прискорення їхнього виконання. Також ПАРЕ рекомендує Комітету міністрів продовжувати співпрацю з іншими міжнародними організаціями та закликати до ратифікації Протоколу № 12 до Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод тих держав-членів, які ще цього не зробили.

ДОКУМЕНТИ КОМІТЕТУ МІНІСТРІВ

Рекомендація CM/Rec(2011)11 від 12 жовтня 2011 р. «Про фінансування органами влади вищого рівня нових сфер відповідальності місцевої влади»

Recommendation CM/Rec(2011)11 of the Committee of Ministers to member states on the funding by higher-level authorities of new competences for local authorities

У цій Рекомендації Комітет міністрів розвиває положення п. 2 ст. 9 Європейської хартії місцевого самоврядування, за яким обсяг фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування відповідає функціям, передбаченим конституцією або законом. У зв'язку з цим, Комітет міністрів, враховуючи належний досвід низки держав-членів РЄ у наданні компенсацій та проведенні консультацій із місцевими органами влади, який сприяє підзвітності на всіх рівнях і результатом якого є досконаліше законодавство та виконання взятих на себе зобов'язань, рекомендує державам-членам при визначенні нових сфер відповідальності місцевої влади діяти відповідно до таких положень:

- надання відшкодування за нові сфери відповідальності, що означає надання компенсації органами влади вищого рівня при прийнятті ними рішення, що призведе або може призвести до додаткових витрат для органів місцевої влади;
- можливість перегляду розміру відшкодування після його надання;
- надання відшкодування за передачу сфер відповідальності від органів влади вищого рівня місцевій владі;
- можливість надання відшкодування шляхом зменшення стягнень до бюджету вищого рівня;
- необхідність чіткого формулювання правил передачі сфер відповідальності між органами різного рівня.

Крім того, у Рекомендації визначаються можливі шляхи надання відшкодування органами влади вищого рівня, проте зазначається, що кращим шляхом є надання фінансової допомоги у вигляді загального гранту органам місцевої влади.

У Рекомендації зазначається, що вона спрямована на регулювання лише основних питань надання відшкодування

органами вищої влади органам місцевої влади, а її положення засновуються на кращій практиці держав-членів Ради Європи.

Рекомендація CM/Rec(2011)12 від 16 листопада 2011 р. «Про права дітей та сприятливі соціальні послуги для дітей і сімей»

Recommendation CM/Rec(2011)12 of the Committee of Ministers to member states on children's rights and social services friendly to children and families

У цьому документі Комітет міністрів рекомендує урядам держав-членів узяти до уваги керівні принципи, що містяться у додатку до цієї рекомендації, як практичний інструмент для пристосування їхніх систем соціального обслуговування дітей та сімей до особливих прав, інтересів і потреб дітей. Крім того, ці керівні принципи спрямовані на визначення існуючих недоліків у сфері надання соціальних послуг та їхнє усунення.

Ця Рекомендація спрямована на забезпечення прав дітей у сфері планування, надання та оцінки соціальних послуг, які мають бути пристосовані до їхніх потреб, а також до потреб їхніх сімей. Положення рекомендації засновуються на принципі діяльності у найкращих інтересах дитини та правах дитини на забезпечення, участь і захист.

Керівні принципи мають застосовуватися до всіх дітей без будь-якої дискримінації в усіх ситуаціях, у будь-якому стані та незалежно від причин, через які вони можуть звернутися до соціальних служб, а також до всіх рішень соціальних служб, які можуть прямо або побічно вплинути на життя дитини.

Рекомендація має на меті забезпечення надання соціальних послуг з урахуванням індивідуальних потреб дитини, усіх конкретних обставин та власної думки дитини.

Крім того, Комітет міністрів заохочує держави-члени до перегляду національного законодавства, політик і практик із метою втілення положень цієї рекомендації, ратифікації відповідних Конвенцій Ради Європи щодо прав дітей та посилення внутрішньої та міжнародної співпраці у цій сфері.

Рекомендація CM/Rec(2011)13 від 16 листопада 2011 р. «Про мобільність, міграцію та доступ до системи охорони здоров'я»

Recommendation CM/Rec(2011)13 of the Committee of Ministers to member states on mobility, migration and access to health care

Цим документом Комітет міністрів рекомендує урядам держав-членів із належним урахуванням їхніх конкретних національних, регіональних та місцевих структур і відповідних зобов'язань, а також у співпраці з усіма іншими відповідними організаціями, які беруть участь у зміцненні, збереженні та відновленні здоров'я, вжити таких заходів:

- відповідно до національного законодавства про збір та використання особистих даних – зібрати інформацію про демографічні, соціальні, освітні та економічні характеристики мігрантів та їхній правовий статус у країні перебування;

- здійснювати систематичний контроль за станом здоров'я мігрантів та з'ясовувати причини розбіжностей;

- переглянути всі здійснювані державою політики і практики, що зачіпають умови життя та роботи мігрантів, для того, щоб звести до мінімуму ризику для їхнього здоров'я;

- з урахуванням організації, загальних принципів і фінансових можливостей системи соціального забезпечення держави-члена, забезпечувати мігрантам адекватну можливість використання медичних послуг і забезпечити поінформованість про наявність цього права та його належне здійснення;

- поширювати серед мігрантів відомості з питань, що стосуються здоров'я та системи охорони здоров'я, а також вжити заходів щодо підвищення доступності медичних послуг;

- подолати мовний бар'єр за допомогою відповідних заходів, включаючи надання послуг із перекладу та доступу до перекладених інформаційних матеріалів у випадках, коли це необхідно;

- поліпшити пристосування системи охорони здоров'я до потреб, культури та соціальної ситуації мігрантів;

- покращити об'єднання послуг з охорони здоров'я з іншими соціальними послугами для мігрантів;

- підтримувати відповідні освітні програми та тренінги;
- стимулювати проведення високоякісних досліджень усіх аспектів надання медичних послуг мігрантам;
- заохочувати тіснішу співпрацю між мігрантами та службами медичної допомоги;
- забезпечити найширше розповсюдження цієї рекомендації та пояснювальної записки до неї;
- вжити необхідних заходів для втілення керівних принципів, які містяться у додатку до цієї Рекомендації, у співпраці з лікарями, професійними установами та усіма урядовими та неурядовими агентствами, діяльність яких пов'язана із наданням медичної допомоги мігрантам.

Рекомендація CM/Rec(2011)14 від 16 листопада 2011 р. «Про участь осіб з обмеженими можливостями у політичному і суспільному житті»

Recommendation CM/Rec(2011)14 of the Committee of Ministers to member states on the participation of persons with disabilities in political and public life

Цим документом Комітет міністрів, враховуючи, що робота на міждержавному рівні з приводу демократичної участі осіб з обмеженими можливостями у політичному та суспільному житті на національному, регіональному та місцевому рівнях, яка була проведена після прийняття Плану дій Ради Європи щодо осіб з обмеженими можливостями, виявила низку проблем, які мають бути розв'язані новою рекомендацією для держав-членів відповідно до положень Напрямку діяльності № 1 «Участь у політичному та суспільному житті», рекомендує урядам держав-членів:

- продовжувати свої зусилля з досягнення цілей Напрямку діяльності № 1 «Участь у політичному та суспільному житті» Плану дій Ради Європи щодо осіб з обмеженими можливостями та здійснювати контроль та оцінку впровадження положень цього напрямку діяльності;
- прийняти відповідні законодавчі заходи відповідно до Напрямку діяльності № 1 та сприяти розвитку відповідних служб підтримки, які надають необхідну допомогу особам з обмеженими можливостями та заохочують їхню участь у політичному та

суспільному житті як громадян, що мають рівні політичні права і зобов'язання з іншими громадянами, відповідно до принципів та заходів, що містяться у додатку до цієї Рекомендації;

– розпочати або продовжити роботу з оцінки демократичної участі осіб з обмеженими можливостями та вплив такої участі на національному, регіональному та місцевому рівнях, з метою поглиблення співпраці між особами, що приймають рішення, виборними органами управління, науковцями, науковими установами та неурядовими організаціями для одержання достовірної інформації та статистики з приводу національного законодавства та належної практики з цього приводу;

– посилити співробітництво в рамках Ради Європи шляхом обміну передовим досвідом та розвитку міждержавних заходів із метою створення умов для залучення всіх осіб з обмеженими можливостями до політичного та суспільного життя та забезпечення їм рівних прав і можливостей;

– забезпечити втілення положень цієї Рекомендації у національних програмах, стратегіях і політиках допомоги особам з обмеженими можливостями.

II. ЗАКОНОДАВСТВО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Рекомендація Комісії від 18 жовтня 2011 року про визначення наноматеріалу (2011/696/Євросоюз)

Commission Recommendation of 18 October 2011 on the definition of nanomaterial (2011/696/EU)

Цим документом Європейська комісія затвердила офіційне визначення наноматеріалів. Згідно з новим визначенням, Єврокомісія рекомендує вживати префікс нано- стосовно матеріалів (природного та штучного походження), які містять частинки у вільному вигляді, у вигляді груп або агломератів (коли частинки пов'язані певним стороннім матеріалом), як мінімум 50 відсотків з яких має один із лінійних розмірів у межах від 1 до 100 нанометрів.

Окремо наголошується, що в конкретних випадках, коли йдеться про здоров'я, довкілля або конкурентоспроможність, частка частинок із розмірами від 1 до 100 нанометрів може бути в межах від 1 до 50 відсотків. Також наголошується, що фулерени, графенові пластівці та вуглецеві нанотрубки, в яких один із вимірів може бути менше нанометра (наприклад, товщина листа графена – один атом вуглецю, радіус якої дорівнює 91 пікометру), також належать до наноматеріалів.

Ця Рекомендація дає змогу стандартизувати питання, пов'язані з цими матеріалами, зокрема, в тому, що стосується вимог безпеки в роботі з ними. Справа в тому, що медичні наслідки потрапляння в організм таких матеріалів досі досконально не вивчені.

Варто зазначити, що з точки зору нового визначення коректно вживати поняття «нанобетон», маючи на увазі, що в його склад входить достатня кількість наночастинок (це не обов'язково 50 відсотків). Аналогічним чином коректними є терміни «наногель», «нанопаста» та багато інших.

Директива 2011/82/Євросоюз Європейського Парламенту та Ради від 25 жовтня 2011 року про сприяння транскордонному обміну інформацією щодо порушень трафіку, пов'язаних із безпекою дорожнього руху

Directive 2011/82/EU of the European Parliament and of the Council of 25 October 2011 facilitating the cross-border exchange of information on road safety related traffic offences

ЄС продовжує здійснення свого плану зі створення транскордонного спостереження та мережі обміну даних щодо порушень правил дорожнього руху.

Ця директива встановлює систему обміну інформацією між державами-членами, щоб вони могли ідентифікувати водіїв з інших країн ЄС, які вчинили порушення правил дорожнього руху на своїй території. Ідея полягає в тому, щоб мати можливість штрафувати їх і тим самим покласти кінець фактичній безкарності водіїв, які вчинили злочини за межами рідної країни.

Документ також передбачає обмін інформацією між державами-членами щодо таких правопорушень, пов'язаних із безпекою дорожнього руху: перевищення швидкості; невикористання ременів безпеки; незупинення на червоне світло світлофора; водіння в нетверезому стані; водіння в стані наркотичного сп'яніння; водіння без захисного шолома; використання забороненої смуги; незаконне використання мобільного телефону або будь-якого іншого пристрою зв'язку під час водіння.

Для розслідування правопорушень, пов'язаних із безпекою дорожнього руху, зазначених у ст. 2, держави-члени повинні дозволити іншим національним контактним центрам держав-членів доступ до національних даних про реєстрацію транспортного засобу для того, щоб вести автоматизований пошук щодо: даних, що стосуються транспортних засобів; даних стосовно власників або утримувачів транспортних засобів.

Ця Директива набирає чинності на наступний день після її опублікування в «Офіційному віснику Європейського Союзу».

Директива 2011/83/Євросоюз Європейського Парламенту та Ради від 25 жовтня 2011 року про права споживачів, що вносить зміни до Директиви Ради 93/13/ЄЕС і Директиви 1999/44/ЄС Європейського парламенту та Ради та скасовує Директиву Ради 85/577/ЄЕС і Директиву 97/7/ЄС Європейського Парламенту та Ради

Directive 2011/83/EU of the European Parliament and of the Council of 25 October 2011 on consumer rights, amending Council Directive 93/13/EEC and Directive 1999/44/EC of the European Parliament and of the Council and repealing Council Directive 85/577/EEC and Directive 97/7/EC of the European Parliament and of the Council

Нова Директива про права споживачів спрямована на зміцнення прав споживачів у всіх 27 країнах ЄС, особливо при здійсненні покупок он-лайн.

Директива встановлює єдиний набір основних правил при укладанні контрактів на відстані (через телефон, пошту, Інтернет), а також для контрактів, які укладаються для товарів на винос (продаж з порогу), таким чином створюючи рівні умови та знижуючи транзакційні витрати для транскордонних трейдерів. Деякі вимоги застосовуються до будь-якого договору купівлі-продажу між продавцем і споживачем.

Директива повною мірою гармонізує правила і держави-члени не можуть вносити більш-менш суворі норми. Крім того, неможливим є укладання контрактів поза вимогами Директиви. Це дає змогу забезпечити єдиний рівень захисту прав споживачів на всій території ЄС, а також сприяє електронній комерції на єдиному ринку. Директива не поширюється на низку сфер, у тому числі фінансові послуги та пакети послуг «подорожі».

Найважливіші зміни для споживачів, закріплені у цій Директиві:

- допомагає усунути приховані виплати та витрати при здійсненні покупок через Інтернет;
- підвищує прозорість цін;
- встановлює 14-денний строк для зміни рішення про покупку;
- більш детально регулює права на повернення (відшкодування);

- впроваджує загальноєвропейську форму для анулювання угоди;
- скасовує доплату за використання кредитних карток та гарячої лінії;
- чіткіше визначає, хто саме платить за повернення товару;
- забезпечує кращий захист прав споживачів щодо цифрових продуктів;
- запроваджує загальні правила для бізнесу з метою спрощення торгівлі на всій території Європи.

Директива набирає чинності на 20-й день із дати її опублікування в «Офіційному віснику Європейського Союзу».

Регламент (Євросоюз) № 1077/2011 Європейського Парламенту та Ради від 25 жовтня 2011 року про заснування Європейського агентства з функціонального менеджменту великомасштабних ІТ-систем у сфері свободи, безпеки та правосуддя

Regulation (EU) No 1077/2011 of the European Parliament and of the Council of 25 October 2011 establishing a European Agency for the operational management of large-scale IT systems in the area of freedom, security and justice

Цим документом засновується Європейське агентство з функціонального менеджменту великомасштабних ІТ-систем у сфері свободи, безпеки та правосуддя.

Агентство несе відповідальність за оперативне управління Шенгенською інформаційною системою другого покоління (SIS II), Візовою інформаційною системою (VIS) та Євродак. На Агентство також може бути покладено відповідальність за підготовку, розвиток та оперативне управління великомасштабними ІТ-системами у сфері свободи, безпеки та правосуддя, тільки якщо це передбачено відповідними законодавчими актами, на основі статей 67–89 ДФЄС, беручи до уваги, за необхідності, зміни у дослідженнях, що закріплено у ст. 8 Регламенту, а також результати експериментальних проектів, зазначених у ст. 9 цього Регламенту.

Оперативне управління має включати всі завдання, необхідні для підтримки діяльності широкомасштабних ІТ-систем, що функціонують згідно з конкретними положеннями, які застосовуються до кожної з них, а також нести відповідальність за

комунікаційну інфраструктуру, яку вони використовують. Ці широкомасштабні ІТ-системи не повинні обмінюватися даними, знаннями та інформацією, якщо це не передбачено в конкретному правовому акті.

Регламент (Євросоюз) № 1169/2011 Європейського Парламенту та Ради від 25 жовтня 2011 року про надання споживачам інформації про харчові продукти, що вносить зміни до Регламентів (ЄС) № 1924/2006 і (ЄС) № 1925/2006 Європейського Парламенту та Ради, а також скасовує Директиву Комісії 87/250/ЄЕС, Директиву Ради 90/496/ЄЕС, Директиву Комісії 1999/10/ЄС, Директиву 2000/13/ЄС Європейського Парламенту та Ради, Директиви Комісії 2002/67/ЄС і 2008/5/ЄС та Регламент Комісії (ЄС) № 608/2004

Regulation (EU) No 1169/2011 of the European Parliament and of the Council of 25 October 2011 on the provision of food information to consumers, amending Regulations (EC) No 1924/2006 and (EC) No 1925/2006 of the European Parliament and of the Council, and repealing Commission Directive 87/250/EEC, Council Directive 90/496/EEC, Commission Directive 1999/10/EC, Directive 2000/13/EC of the European Parliament and of the Council, Commission Directives 2002/67/EC and 2008/5/EC and Commission Regulation (EC) No 608/2004

Цей Регламент є основою для забезпечення високого рівня захисту прав споживачів щодо інформації про харчові продукти, враховуючи відмінності у сприйнятті споживачів та їхні потреби в інформації при забезпеченні нормального функціонування внутрішнього ринку.

Він встановлює загальні принципи, вимоги та обов'язки стосовно інформації про їжу, зокрема, маркування харчових продуктів, а також засоби для забезпечення права споживачів на інформацію та процедури для забезпечення продовольчої інформації, беручи до уваги необхідність забезпечення достатньої гнучкості при реагуванні на майбутні події і нові вимоги стосовно такої інформації.

Ці правила застосовуються до підприємців харчової промисловості на всіх етапах харчового ланцюга, де їхня діяльність стосується забезпечення продовольчої інформації для споживачів. Вона поширюватиметься на всі продукти, призначені для кінцевого споживача, у тому числі на продукти, які поставляють на підприємства громадського харчування.

Регламент, який почне застосовуватися із 13 грудня 2014 року, буде поширюватися і на послуги харчування, що надаються транспортними підприємствами, коли від'їзд відбувається з території держав-членів, до яких застосовуються відповідні договори.

Регламент набирає чинності на 20-й день із дати його опублікування в «Офіційному віснику Європейського Союзу».

Рішення № 1080/2011/Євросоюз Європейського Парламенту та Ради від 25 жовтня 2011 року про надання гарантій ЄС Європейському інвестиційному банку від втрат за кредитами та гарантій за кредитами для проектів за межами Союзу та скасування Рішення № 633/2009/ЄС

Decision No 1080/2011/EU of the European Parliament and of the Council of 25 October 2011 granting an EU guarantee to the European Investment Bank against losses under loans and loan guarantees for projects outside the Union and repealing Decision No 633/2009/EC

Це Рішення передбачає, що загальну суму виданих кредитів та наданих гарантій, передбачених фінансовими операціями Європейського інвестиційного банку, буде збільшено з 25 800 млн євро до 29 484 млн євро. Гарантії ЄС обмежуються 65% від загальної суми виданих кредитів і гарантій, передбачених фінансовими операціями Європейського інвестиційного банку.

Що стосується поточної геополітичної напруженості, яка надходить із деяких південно-середземноморських країн, не може бути виключено, що кошти будуть спрямовані на покриття можливих дефолтів або гарантій за кредитами, оскільки ЄС надає значну матеріальну допомогу у цій географічній зоні.

Рішення набирає чинності на 3-й день із дати його опублікування в «Офіційному віснику Європейського Союзу».

Рішення 1104/2011/Євросоюз Європейського Парламенту та Ради від 25 жовтня 2011 року про правила доступу до урядової служби, який надається глобальною навігаційною супутниковою системою, створеною в рамках програми *Galileo*

Decision 1104/2011/EU of the European Parliament and of the Council of 25 October 2011 on the rules for access to the public regulated service provided by the global navigation satellite system established under the Galileo programme

Це Рішення встановлює правила, згідно з якими держави-члени, Рада, Європейська Комісія, Європейська дипломатична служба, треті (не члени ЄС) країни та міжнародні організації можуть отримати доступ до урядової, особливо надійної та високоточної служби (*public regulated service* – PRS) із використанням кодованого сигналу і строго контрольованим колом абонентів. Сигнал буде захищений від спроб його симулювати і призначений насамперед для використання спецслужбами (поліція, прибережна охорона і т. п.), військовими й антикризовими штабами в разі надзвичайних ситуацій. Доступ до нього надаватиметься глобальною навігаційною супутниковою системою, створеною в рамках програми *Galileo*.

Держави-члени, Рада, Комісія та Європейська дипломатична служба мають право на необмежений і безперешкодний доступ до PRS по всьому світу. Кожна держава-член, Рада, Комісія та Європейська дипломатична служба має самостійно вирішувати, чи слід використовувати PRS у межах їхньої компетенції. Орган, який буде уповноважений використовувати PRS, має бути спеціально призначеним кожною державою-членом, яка використовує PRS, до 6 листопада 2013 року.

Рішення набирає чинності з дати його опублікування в «Офіційному віснику Європейського Союзу».

Рішення 1105/2011/Євросоюз Європейського Парламенту та Ради від 25 жовтня 2011 року про перелік проїзних документів, які дають право їхньому власнику перетинати зовнішні кордони і які можуть бути підтверджені візою та про запровадження механізму для створення цього переліку

Decision 1105/2011/EU of the European Parliament and of the Council of 25 October 2011 on the list of travel documents which entitle the holder to cross the external borders and which may be endorsed with a visa and on setting up a mechanism for establishing this list

Це Рішення встановлює перелік проїзних документів, які дають право їхньому власнику на перетин зовнішнього кордону ЄС і які можуть бути підтверджені візою (перелік проїзних документів), а також механізм для складення такого переліку.

Воно стосується таких проїзних документів, як національний паспорт (звичайний, дипломатичний, службовий/офіційний або спеціальний паспорт), проїзний документ на випадок надзвичайної події, проїзний документ біженця або особи без громадянства, проїзний документ, виданий міжнародними організаціями або перепустка. Це Рішення не впливає на компетенцію держав-членів на визнання таких проїзних документів.

Рішення набирає чинності на 20-й день із дати його опублікування в «Офіційному віснику Європейського Союзу».

Рекомендація Комісії 2011/711/Євросоюз від 27 жовтня 2011 року щодо оцифрування та забезпечення он-лайн доступу до культурного матеріалу та збереження цифрових даних

Commission Recommendation 2011/711/EU of 27 October 2011 on the digitisation and online accessibility of cultural material and digital preservation

Європейська програма дій у галузі цифрових технологій прагне оптимізувати переваги інформаційних технологій для економічного зростання, створення робочих місць і поліпшення якості життя громадян європейських країн як частина стратегії Європа – 2020.

Оцифрування та збереження культурної пам'яті в Європі, що включає друк (книжки, журнали та газети), фотографії, музейні експонати, архівні документи, звукові та аудіовізуальні матеріали, пам'ятники та археологічні пам'ятки («культурний матеріал») є

одним із ключових напрямів Європейської програми дій у галузі цифрових технологій.

У цьому контексті Європейська Комісія рекомендує державам-членам на національному рівні розвивати планування та моніторинг оцифрування культурного матеріалу шляхом встановлення чітких кількісних показників та проведення оглядів цифрового культурного матеріалу. Вони також повинні підтримувати партнерські стосунки між культурними установами і приватним сектором з метою пошуку нових способів фінансування оцифрування культурного матеріалу та використання структурних фондів ЄС, за можливості, для спільного фінансування заходів оцифрування в рамках регіональних інноваційних стратегій для смарт-спеціалізації (*smart specialization*).

Крім того, держави-члени мають поліпшити доступ до і використання оцифрованого культурного матеріалу, який перебуває в суспільному надбанні та поліпшити умови для оцифрування та он-лайн доступу до захищених авторським правом матеріалів.

Європейська Комісія також закликала держави-члени зробити свій внесок у подальший розвиток Європейської цифрової бібліотеки *Europeana* та інформувати Комісію про прогрес у цьому напрямі через 24 місяці з дати опублікування цієї Рекомендації в «Офіційному віснику Європейського Союзу».

Директива Ради 2011/85/Євросоюз від 8 листопада 2011 року про вимоги до бюджетних параметрів держав-членів

Council Directive 2011/85/EU of 8 November 2011 on requirements for budgetary frameworks of the Member States

Ця Директива встановлює докладні правила, що стосуються характеристик бюджетних параметрів держав-членів, які вважаються необхідними для забезпечення дотримання державами-членами зобов'язань за договорами.

Зокрема, у документі вказується, що національні органи влади повинні зробити, аби відповідати положенням Протоколу (№ 12) про процедуру надмірного дефіциту в додатку до Договору про Європейський Союз та Договору про функціонування Європейського Союзу.

Ця Директива набирає чинності на 20-й день із дати її опублікування в «Офіційному віснику Європейського Союзу».

Держави-члени повинні ввести її в дію до 31 грудня 2013 року. Європейська Комісія має оцінити придатність міжнародних стандартів обліку в державному секторі для держав-членів до 31 грудня 2012 року і опублікувати огляд цієї Директиви до 14 грудня 2018 року.

Рішення № 1194/2011/Євросоюз Європейського Парламенту та Ради від 16 листопада 2011 року про започаткування діяльності Європейського Союзу щодо Знаку європейської спадщини

Decision No 1194/2011/EU of the European Parliament and of the Council of 16 November 2011 establishing a European Union action for the European Heritage Label

Знак європейської спадщини був запроваджений за ініціативою Франції під час Європейських культурних зустрічей, які відбулися в Гренаді у квітні 2006 року. Список, зроблений за зразком відомого списку ЮНЕСКО, слугує створенню своєрідної карти місць та об'єктів, які становлять важливу частину європейської ідентичності та закріплюють цю ідентичність. Знак європейської спадщини отримують ті матеріальні й нематеріальні об'єкти, які мають принципове значення для історії культурної спадщини Європи.

Основна мета цього Рішення – посилення міжкультурного діалогу і почуття приналежності до Європейського Союзу, заснованих на загальній історії і культурній спадщині, а також повазі культурного розмаїття.

Діяльність Європейського Союзу сприятиме збільшенню значення і ролі пам'яток і міст, які відіграли ключову роль в історії та розбудові Європейського Союзу, і допоможуть громадянам об'єднаної Європи краще зрозуміти процес розвитку Європейського Союзу, спільну, але різноманітну культурну спадщину, насамперед пов'язану з демократичними цінностями та правами людини, які лежать в основі європейської інтеграції.

Рішення набирає чинності з дати його опублікування в «Офіційному віснику Європейського Союзу».

Регламент (Євросоюз) № 1255/2011 Європейського Парламенту та Ради від 30 листопада 2011 року про створення програми для підтримки подальшого розвитку Комплексної морської політики

Regulation (EU) No 1255/2011 of the European Parliament and of the Council of 30 November 2011 establishing a Programme to support the further development of an Integrated Maritime Policy

Цей Регламент засновує програму на підтримку заходів, спрямованих на сприяння подальшому розвитку та реалізації Комплексної морської політики Європейського Союзу.

Комплексна морська політика ЄС має сприяти скоординованому та узгодженому прийняттю рішень із метою максимально сталого розвитку, економічного зростання та соціальної інтеграції держав-членів, зокрема, щодо прибережних, островних і віддалених регіонів Союзу, а також морського сектора через послідовну морську політику та пов'язане з цим міжнародне співробітництво.

Програма надає підтримку сталому використанню ресурсів морів і океанів, а також розширенню наукових знань.

Регламент набирає чинності з дати його опублікування в «Офіційному журналі Європейського Союзу».

Директива 2011/92/Євросоюз Європейського Парламенту та Ради від 13 грудня 2011 року про боротьбу з сексуальним насильством і сексуальною експлуатацією дітей та дитячою порнографією, а також заміну Рамкового Рішення Ради 2004/68/ЮВС

Directive 2011/92/EU of the European Parliament and of the Council of 13 December 2011 on combating the sexual abuse and sexual exploitation of children and child pornography, and replacing Council Framework Decision 2004/68/JHA

Ця Директива встановлює мінімальні правила, що стосуються визначення кримінальних правопорушень і санкцій щодо сексуального розбещення та сексуальної експлуатації дітей, дитячої порнографії та залучення дітей у сексуальних цілях.

Документ також включає положення про зміцнення заходів щодо захисту жертв і запобігання цим злочинам. У значенні цієї Директиви дитиною є будь-яка особа у віці до 18 років.

Серед інших вимог стосовно сексуальної експлуатації Директива передбачає, що залучення дитини, яка не досягла відповідного віку для самостійного надання сексуальної згоди, проте яка є свідком сексуальної активності, навіть без участі, має каратися у вигляді терміну позбавлення волі щонайменше на один рік. Залучення такої дитини як свідка сексуального насильства, навіть без участі, каратиметься максимальним тюремним ув'язненням на термін не менше двох років. Участь в актах сексуального характеру з дитиною, яка не досягла віку для вступу у статеві відносини, каратиметься максимальним тюремним ув'язненням на термін не менше п'яти років.

Директива набирає чинності з дати її опублікування в «Офіційному віснику Європейського Союзу».

ІІІ. ПРАКТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ ЗА СКАРГАМИ ПРОТИ УКРАЇНИ

Рішення Європейського суду з прав людини у справі «АГРОКОМПЛЕКС проти України» від 6 жовтня 2011 р. (заява № 23465/03)

Judgment of the European Court of Human Rights in CASE OF AGROKOMPLEKS v. UKRAINE of 6 October 2011 (Application no. 23465/03)

Заява про порушення положень Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод і протоколів до неї, зокрема:

ст. 6 (1) «Право на справедливий суд»;
ст. 1 Протоколу 1 «Захист власності».

Обставини справи

Заявником у справі виступило ВАТ «Агрокомплекс» (далі – компанія-заявник), що здійснювало бартерні торгові операції з російськими компаніями, зокрема обмін харчової сировини з України на російську неочищену нафту, та подальший продаж готових нафтопродуктів.

18 грудня 1991 р. компанія-заявник підписала контракт із Лисичанським нафтопереробним заводом (далі – завод) – найбільшим на той час підприємством із нафтопереробки, 67,41 % акцій якого належали державі – про переробку 225 тис. тонн неочищеної нафти.

5 березня 1993 р. Вищий арбітражний суд (далі – ВАС) задовольнив позов компанії-заявника і зобов'язав завод поставити нафтопродукти, виготовлені з її сировини. У червні–липні 1993 р. завод поставив лише незначну частину нафтопродуктів компанії-заявнику.

19 серпня 1993 р. компанія-заявник направила ще 150 тис. тонн неочищеної нафти на завод.

Восени 1993 р. на державних підприємствах Луганської області, зайнятих у зборі врожаю, вуглевидобутку та інших галузях, важливих для економіки регіону, виникла гостра нестача пального. У зв'язку з цим органи місцевої влади зобов'язали завод

безкоштовно поставити нафтопереробні продукти на згадані підприємства для задоволення місцевих потреб.

18 листопада 1994 р. ВАС зобов'язав завод виконати умови контракту, укладеного 19 серпня 1993 р.

Лисичанський нафтопереробний завод було перейменовано на «Лисичанськнафтооргсинтез» (далі – ЛиНОС).

5 квітня 1995 р. ВАС змінив рішення від 5 березня 1993 р. та зобов'язав ЛиНОС сплатити компанії-заявнику за нафтопродукти, які не були їй поставлені.

6 травня 1995 р. Державний комітет нафтової, газової та нафтопереробної промисловості України підтвердив Парламенту України обґрунтованість позову компанії-заявника.

19 липня 1996 р. ВАС зобов'язав ЛиНОС виплатити компанії-заявнику компенсацію за тривале невиконання рішення суду від 5 березня 1993 р. та від 18 листопада 1994 р. та відшкодувати судові витрати.

22 липня 1996 р. компанія-заявник звернулася до ВАС із метою розпочати процедуру банкрутства ЛиНОС у зв'язку з тривалим невиконанням згаданих рішень.

9 серпня 1996 р. Арбітражний суд Полтавської області розпочав провадження у справі про банкрутство.

15 липня 1997 р. суд задовольнив позов компанії-заявника та заборонив ЛиНОС, Фонду державного майна та будь-яким іншим органам державної влади вдаватися до будь-яких дій із передачі права власності чи зміни статусу державних акцій ЛиНОС до завершення судом провадження у справі про банкрутство.

20 серпня 1997 р. компанія-заявник уклала угоду з ЛиНОС щодо процедури та умов відшкодування боргів у зв'язку з рішеннями суду від 5 березня 1993 р., 18 листопада 1994 р. та 3 березня 1997 р. Відповідно боржник визнав свій борг у сумі 225 млн 355 тис. грн перед компанією-заявником і взяв зобов'язання сплатити його впродовж п'яти років. Сторони підкреслили, що укладена угода не є мировою угодою і не передбачає припинення провадження у справі про банкрутство.

18 листопада 1997 р. ВАС призупинив провадження, поки сторони не домовляться про гарантії сплати боргів.

3 грудня 1997 р. компанія-заявник звернулася до Прем'єр-міністра України для обговорення можливості передачі у її трастовий фонд державних акцій ЛиНОС у розмірі 26 % акціонерного капіталу як гарантії сплати боргів.

14 січня 1998 р. суд відновив провадження у справі.

29 січня 1998 р. ВАС вирішив не вивчати незадоволені вимоги кредиторів ЛиНОС. При цьому суд зобов'язав ЛиНОС та кредиторів, чії вимоги не були задоволені, щомісяця повідомляти про прогрес у сплаті боргів, розробити механізм, щоб гарантувати подальшу сплату боргів, а також вирішив залучити Кабінет Міністрів для того, щоб запобігти банкрутству ЛиНОС.

20 лютого 1998 р. ЛиНОС написав листа заступнику спікера парламенту з проханням надати допомогу у встановленні законності рішень ВАС у ході провадження у справі про банкрутство. 6 квітня 1998 р. суд надав роз'яснення заступнику спікера і підтвердив, що рішення було ухвалене законно.

Компанія-заявник звернулася до ВАС для перегляду рішення від 29 січня 1998 р., оскільки суд не встановив остаточну суму непогашеного боргу та не було надано ефективних гарантій.

6 квітня 1998 р. колегія арбітрів для перегляду судових рішень Вищого арбітражного суду скасувала рішення від 29 січня 1998 р. і направила справу на новий розгляд.

20 квітня 1998 р. голова Управління паливно-енергетичним комплексом Кабінету Міністрів України надіслав заяву стосовно справи до ВАС, у якому він закликав припинити провадження у справі про банкрутство.

22 квітня 1998 р. ЛиНОС звернувся зі скаргою до Президента України на незаконність рішення ВАС від 6 квітня 1998 р. та проханням вжити заходів для припинення провадження у справі про банкрутство.

18 травня 1998 р. Фонд державного майна звернувся до ВАС із метою припинення провадження у справі про банкрутство.

18 травня 1998 р. ВАС зобов'язав кредиторів та боржника виконати взяті ними зобов'язання згідно з рішенням від 6 квітня 1998 р. та розробити схему, яка б забезпечила подальшу виплату

боргів. Суд відхилив клопотання Фонду держмайна щодо припинення провадження у справі про банкрутство.

2 липня 1998 р. суд розглянув клопотання компанії-заявника і визначив підсумкову суму заборгованості боржника перед нею – 216 млн 15 тис. 544 грн.

30 липня 1998 р. голова ВАС надіслав листа Прем'єр-міністрові, в якому повідомив його про провадження у справі про банкрутство проти ЛиНОС відповідно до розпоряджень Президента України від 6 травня та 13 липня 1998 р.

30 липня 1998 р. Кабінет Міністрів створив цільову робочу групу для вивчення причин виникнення боргів у компанії ЛиНОС перед своїми національними та міжнародними кредиторами та вивчення наслідків висунення ними скарг.

31 серпня 1998 р. робоча група дійшла висновку, що компанія є неплатоспроможною, її борг перед компанією-заявником було визначено рішенням суду від 2 липня 1998 р., причиною цього стало рішення органів державної влади використати нафтопереробні продукти для державних потреб. Проте робоча група висловила думку про те, що суму боргу належить переглянути.

10 вересня 1998 р. голова ВАС скасував заборону на зміну статусу акцій ЛиНОС, накладену рішенням від 15 липня 1997 р.

12 вересня 1998 р. перший заступник Прем'єр-міністра надіслав листа голові ВАС, яким просив зняти заборону на передачу права власності на акції ЛиНОС.

9 жовтня 1998 р. Головне контрольно-ревізійне управління повідомило Кабінет Міністрів про те, що після перевірки угод, укладених із ЛиНОС у 1992 р. було встановлено, що компанія постачала нафтопродукти державним сільськогосподарським підприємствам відповідно до урядових розпоряджень. Жодних документів про оплату продукції урядом не було знайдено.

22 червня 1998 р. компанія-заявник подала заяву про перегляд рішення від 10 вересня 1998 р., з огляду на імовірне проведення торгів, на яких могли бути продані 50% державних облігацій без надання гарантій, що новий власник поверне борги.

16 липня 1999 р. комітет кредиторів надав свої пропозиції першому заступнику Прем'єр-міністра щодо відновлення платоспроможності ЛиНОС та запобігання банкрутству.

15 вересня 1999 р. ЛиНОС попросив спікера парламенту звернутися до ВАС із метою припинення процедури банкрутства.

12 листопада 1999 р. ЛиНОС звернувся до суду для того, щоб визнати договори з компанією-заявником про переробку нафтопродуктів 1991 р. та 1993 р. та договір від 20 серпня 1997 р. щодо погашення заборгованості недійсними.

25 лютого 2000 р. ЛиНОС надіслав листа до Президента України, в якому, зокрема, зазначав, що було докладено значних зусиль для того, щоб подолати фінансові негаразди, і що іноземні інвестори зацікавлені у компанії, а також що компанія-заявник перешкоджає розв'язанню проблеми цивілізованим шляхом.

13 березня 2000 р. Фонд державного майна вирішив створити тендерну комісію з метою продажу державних акцій ЛиНОС.

17 березня 2000 р. ВАС відхилив клопотання ЛиНОС про визнання договорів недійсними.

У липні 2000 р. державні акції ЛиНОС у розмірі 67,41% від акціонерного капіталу були продані російській компанії.

У березні-липні 2001 р. компанія-заявник зверталася із клопотаннями до ВАС про доступ до матеріалів справи про банкрутство та справи щодо претензій, висунутих ЛиНОС у 1993 та 1994 рр.

27 червня 2001 р. ВАС визнав договір від 20 серпня 1997 р. недійсним, а також встановив остаточну суму боргу (97 млн 406 тис. 920 грн), що мало виплатити підприємство компанії-заявнику.

Компанія-заявник подала апеляційну скаргу на це рішення, зазначивши, зокрема, що перегляд та зменшення суми боргу суперечить остаточно ухваленому рішенню з цього питання, яке стало *res judicata*.

26 липня 2001 р. Вищий господарський суд (колишній ВАС) повернув апеляційну скаргу компанії-заявника на рішення ВАС від 27 червня 2001 р. для передачі справи до Господарського суду м. Луганська.

16 липня 2001 р. Вищий господарський суд повідомив про те, що документи 1993-1994 рр. були знищені, оскільки закінчився строк їх зберігання в архіві. Компанія-заявник звернулася до Генеральної прокуратури та голови Верховного Суду зі скаргою на знищення матеріалів.

29 жовтня 2001 р. Донецький апеляційний господарський суд розглянув апеляційну скаргу компанії-заявника на рішення ВАС від 27 червня 2001 р. і змінив суму боргів ЛиНОС перед компанією-заявником (90 млн 983 тис. 77 грн).

25 червня 2002 р. Господарський суд Луганської області почав реструктуризацію підприємства.

21 листопада 2003 р. комітет кредиторів та боржник уклали мирову угоду, згідно з якою вимоги кредиторів повинні були бути врегульовані шляхом обміну на активи боржника. 8 грудня 2003 р. Господарський суд Луганської області підтвердив мирну угоду сторін.

Компанія-заявник подавала апеляційну та касаційну скарги на зазначене рішення, але рішення було ухвалено не на її користь.

23 червня 2003 р. компанія-заявник звернулася зі скаргою до Європейського суду з прав людини за захистом своїх прав.

Компанія-заявник скаржилася на тривалість та несправедливість провадження у справі, порушеної нею, щодо стягнення боргів із ЛиНОС. Зокрема, вона зазначала, що було порушено принцип *res judicata*. Крім того, компанія-заявник стверджувала, що суд не може вважатися неупередженим і незалежним з огляду на чинення тиску з боку високопосадовців.

Рішення суду

Суд одностайно визнав порушення положень ст. 6 (1) Конвенції стосовно дотримання принципу юридичної визначеності, через відсутність незалежності та неупередженості суду та у зв'язку з надмірною тривалістю судового провадження, а також положень ст. 1 Протоколу 1 до Конвенції.

Рішення Європейського суду з прав людини у справі «МУСТАФАЄВ проти України» від 13 жовтня 2011 р. (заява № 36433/05)

Judgment of the European Court of Human Rights in CASE OF MUSTAFAYEV v. UKRAINE of 13 October 2011(Application no. 36433/05)

Заява про порушення положень Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод, зокрема:

ст. 3 «Заборона катування»;

ст. 5 (1) (с) «Право на свободу та особисту недоторканність».

Обставини справи

Заявник у справі – Айдер Халілович Мустафаєв, 1982 р. н., мешкає у м. Старий Крим.

У лютому 2005 р. прокуратура АР Крим порушила кримінальну справу проти кількох працівників міліції, зокрема заявника, за звинуваченням у зловживанні повноваженнями – неналежному поводженні з підозрюваними та їхніми родичами. У результаті цих дій 28 лютого 2005 р. заявника було заарештовано.

3 березня 2005 р. Центральний районний суд м. Сімферополя ухвалив рішення про подовження строку тримання заявника під вартою до 10 березня 2005 р.

10 березня 2005 р. районний суд подовжив строк тримання заявника під вартою ще на два місяці.

26 квітня 2005 р. строк знову було подовжено до 28 червня 2005 р. Апеляційну скаргу заявника на це рішення було відхилено у зв'язку з тяжкістю злочину, в якому його підозрювали.

10 серпня 2005 р. Феодосійський міський суд вирішив під час розгляду справи і надалі тримати заявника під вартою.

Заявника утримували у СІЗО м. Сімферополь, а також у ІТТ м. Феодосія. За свідченнями заявника, у камері площею 5 м² перебувало від 4 до 8 осіб. Туалет та умивальник не були відокремлені. У камері не було вікон і відповідної вентиляції, столу та стільців. Декілька разів заявник подавав скарги до різних органів влади щодо неналежних умов тримання під вартою, але безрезультатно.

4 січня 2006 р. суд визнав заявника винним у вчиненні злочину та засудив його до трьох років позбавлення волі, а також заборонив впродовж трьох років займати посади у правоохоронних органах.

25 травня 2006 р. апеляційний суд підтримав рішення від 4 січня 2006 р. 30 листопада 2006 р. Верховний Суд України відхилив касаційну скаргу заявника як необґрунтовану.

20 вересня 2005 р. заявник звернувся зі скаргою до Європейського суду з прав людини за захистом своїх прав.

Рішення суду

Суд одноставно визнав порушення положень ст. 3 (у зв'язку з умовами утримання заявника в ІТТ м. Феодосія) і ст. 5 (1) (с) (щодо незаконності ув'язнення заявника з 27 червня 2005 р. до 4 січня 2006 р.). Суд зобов'язав Україну виплатити заявнику впродовж трьох місяців із дати набуття рішенням статусу офіційного 6 тис. євро відшкодування моральної шкоди.

Рішення Європейського суду з прав людини у справі «РИСОВСЬКИЙ проти України» від 20 жовтня 2011 р. (заява № 29979/04)

Judgment of the European Court of Human Rights in CASE OF RYSOVSKYY v. UKRAINE of 20 October 2011 (Application no. 29979/04)

Заява про порушення положень Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод і протоколів до неї, зокрема:

ст. 6 (1) «Право на справедливий суд»;

ст. 13 «Право на ефективний засіб юридичного захисту»;

ст. 1 Протоколу 1 «Захист власності».

Обставини справи

Заявник у справі – Іван Григорович Рисовський, 1953 р. н., мешкає у с. Зубри Пустомитівського району Львівської області.

11 травня 1992 р. Пустомитівська районна рада (далі – районна рада) отримала від сільськогосподарської компанії «Л.» ділянку землі з метою віддати її у користування окремим фермерам (далі – рішення 1992 р.). Чотири гектари зазначеної ділянки було виділено заявнику.

27 квітня 1993 р. заявникові видали Державний акт на право користування відповідною ділянкою землі.

У невстановлену дату заявник подав скаргу до Арбітражного суду Львівської області про те, що сільська рада с.Зубри відмовилася виділити йому ділянку землі відповідно до Державного акту.

10 березня 1994 р. суд зобов'язав раду передати землю заявнику до 10 квітня 1994 р. Рішення стало остаточним і було порушено виконавче провадження, однак сільська рада наполягала на тому, що не має землі і всі ділянки перебувають у користуванні законних власників. На підтвердження цього 4 жовтня 2000 р. сільська рада ухвалила офіційне рішення про відмову надати земельну ділянку заявнику.

1 березня 2001 р. Арбітражний суд Львівської області скасував рішення ради як незаконне.

6 березня 2008 р. заявник звернувся до суду зі скаргою проти виконавчої служби. 27 травня 2008 р. Господарський суд Львівської області частково задовольнив цю скаргу.

25 листопада 1998 р. прокурор Пустомитівського району подав протест проти рішення 1992 р., згідно з яким заявникові надавалося право на володіння земельною ділянкою.

4 грудня 1998 р. районна рада скасувала зазначене рішення, підкресливши, що землю необхідно було поділити між робітниками підприємства «Л.», яким заявник не був.

4 лютого 1999 р. Арбітражний суд Львівської області задовольнив апеляційну скаргу заявника, відзначивши, що районна рада не мала повноважень вирішувати питання про користування земельною ділянкою заявником і що причини, вказані у її рішенні не були достатніми для позбавлення його права на майно.

1 грудня 1999 р. Вищий арбітражний суд направив справу на новий розгляд.

20 квітня 2000 р. Арбітражний суд Львівської області ухвалив рішення про те, що скасування рішення 1992 р. було незаконним.

19 грудня 2002 р. Господарський суд Львівської області ухвалив рішення, відповідно до якого Пустомитівська районна рада 28 січня 1992 р. ухвалила рішення про розподіл землі підприємства «Л.» між

фермерами, які раніше працювали на ньому, постановивши, що, оскільки заявник не належав до них, він не може претендувати на земельну ділянку.

15 травня 2003 р. Львівський апеляційний господарський суд підтримав рішення від 19 грудня 2002 р.

Заявник подав касаційну скаргу. 14 січня 2004 р. Вищий господарський суд підтвердив рішення нижчих судів.

7 серпня 2004 р. заявник звернувся до Європейського суду з прав людини по захист своїх прав, зокрема стосовно тривалого невиконання судового рішення 1994 р. та через неможливість отримати земельну ділянку відповідно до рішення 1992 р.

Рішення суду

Суд одностайно визнав порушення положень ст. 6 (1), ст. 13 та ст. 1 Протоколу 1 та зобов'язав Україну виплатити заявнику впродовж трьох місяців із дати набуття рішенням статусу офіційного 8 тис. євро відшкодування моральної шкоди.

Рішення Європейського суду з прав людини у справі «АНТОНОВ проти України» від 3 листопада 2011 р. (заява № 28096/04)

Judgment of the European Court of Human Rights in CASE OF ANTONOV v. UKRAINE of 3 November 2011 (Application no. 28096/04)

Заява про порушення положень Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод, зокрема:

ст. 2 «Право на життя».

Обставини справи

Заявником у справі є Віктор Тимофійович Антонов, 1940 р. н., який мешкає у смт Кірове Донецької області.

3 березня 1998 р. Ігоря Антонова, сина заявника, на міжміській трасі збила машина гр. В. Л., внаслідок чого він помер у лікарні. Цього ж дня співробітник ДАІ Криничакського району склав звіт про аварію.

9 березня 1998 р. експертна комісія дійшла висновку, що водій не міг уникнути зіткнення, оскільки загиблий з'явився на дорозі несподівано.

14 березня 1998 р. ДАІ відмовилася порушувати кримінальну справу проти водія за відсутністю складу злочину.

8 липня 1998 р. прокуратура П'ятихатського району порушила кримінальну справу у зв'язку з аварією.

7 серпня 1998 р. було проведено експертизу тіла Ігоря Антонова. 28 серпня 1998 р. було досліджено автомобіль гр. В. Л.

17 вересня 1998 р. кримінальну справу було закрито у зв'язку з відсутністю доказів вини гр. В. Л.

28 листопада 1998 р. прокуратура Дніпропетровської області повернула справу на нове розслідування.

У період між листопадом 1998 р. та вереснем 2002 р. слідчі органи закривали справу п'ять разів, а прокуратура поновлювала розслідування.

31 жовтня 2002 р. було ухвалено рішення про закриття справи у зв'язку з відсутністю доказів.

15 листопада 2002 р. прокуратура підтримала це рішення та направила пов'язані зі справою документи до архіву. Заявник у справі подав апеляційну скаргу на це рішення до Бабушкінського районного суду м. Дніпропетровськ, а згодом – до Апеляційного суду Дніпропетровської області.

21 січня 2004 р. суд постановив провести додаткове розслідування обставин справи, оскільки слідчими органами були порушені процедурні норми, а також не було чітко встановлено місце аварії, відстань між автомобілем та загиблим, його швидкість руху тощо. Крім того, під час проведення реконструкції обставин справи не було залучено свідків та перехожих.

3 листопада 2004 р. до лютого 2007 р. кримінальну справу закривали та поновлювали ще декілька разів. Бабушкінський суд тричі поновлював розслідування справи.

29 квітня 2011 р. Апеляційний суд Дніпропетровської області скасував рішення від 12 квітня 2011 р. та відправив справу на новий розгляд.

13 липня 2004 р. заявник звернувся до Європейського суду з прав людини по захист своїх прав.

Рішення суду

Суд однострійно визнав порушення положень ст. 2 Конвенції (у зв'язку з нездатністю держави розслідувати обставини смерті Івана Антонова) та зобов'язав Україну виплатити заявнику впродовж трьох місяців із дати набуття рішенням статусу офіційного 15 тис. євро відшкодування моральної шкоди та 1 тис. 200 євро компенсації судових витрат.

Рішення Європейського суду з прав людини у справі «БАЛІЦЬКИЙ проти України» від 3 листопада 2011 р. (заява № 12793/03)

Judgment of the European Court of Human Rights in CASE OF BALITSKIY v. UKRAINE of 3 November 2011 (Application no. 12793/03)

Заява про порушення положень Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод, зокрема:

ст. 6 (1),(3) «Право на справедливий суд».

Обставини справи

Заявник у справі – Андрій Володимирович Баліцький, 1979 р. н., проживає у м. Харкові.

9 травня 1998 р. прокуратура Фрунзенського району м. Харків порушила кримінальну справу за фактом вбивства гр. Т. Того ж дня заявника було заарештовано за хуліганство та доставлено до відділку міліції. За словами заявника, його сильно побили, аби змусити зізнатися у вбивстві гр. Т., з яким він жив в одному будинку.

11 травня 1998 р. Фрунзенський районний суд призначив заявнику 15 діб адміністративного арешту за адміністративне правопорушення. У відділку міліції його знову побили. Того ж дня заявника допитали як свідка у справі про вбивство гр. Т.

12 травня 1998 р. заявник зізнався у вбивстві й крадіжці, письмово відмовившись при цьому від адвоката.

13 травня 1998 р. заявник пройшов медичне обстеження, в результаті якого не було виявлено ознак побиття. 15 травня 1998 р. заявнику було висунуто обвинувачення у вбивстві. Його допитали за відсутності адвоката.

1 червня 1998 р. кримінальну справу проти заявника було передано до прокуратури м. Харкова, а згодом йому було надано адвоката.

27 липня 1998 р. слідчий перекваліфікував злочин на умисне вбивство. 10 січня 1999 р. слідство у справі було завершено і її було передано до Харківського обласного суду.

9 вересня 1999 р. суд направив справу на додаткове розслідування, а 2 листопада 1999 р. Верховний Суд України підтримав це рішення.

3 лютого 2000 р. до липня 2001 р. кримінальну справу, порушену проти заявника, суд декілька разів передавав на додаткове розслідування.

10 липня 2001 р. справу було передано до Сумського обласного суду, який в ході провадження зобов'язав прокуратуру провести розслідування неналежного поводження із заявником. 14 грудня 2001 р. прокуратура Фрунзенського району м. Харків вирішила не порушувати кримінальну справу проти працівників міліції.

20 червня 2002 р. Сумський обласний суд визнав заявника винним у вбивстві та крадіжці, засудивши його до п'ятнадцяти років позбавлення волі, а 22 жовтня 2002 р. Верховний Суд України підтримав це рішення.

18 березня 2003 р. заявник звернувся до Європейського суду з прав людини за захистом своїх прав.

Рішення суду

Суд одностайно визнав порушення положень ст. 6 (1), (3) Конвенції щодо права на захист та права не обвинувачувати себе.

Рішення Європейського суду з прав людини у справі «МОКАЛЛАЛ проти України» від 10 листопада 2011 р. (заява № 19246/10)

Judgment of the European Court of Human Rights in CASE OF MOKALLAL v. UKRAINE of 10 November 2011 (Application no. 19246/10)

Заява про порушення положень Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод, зокрема:

ст. 5 (1) «Право на свободу та особисту недоторканність».

Обставини справи

Заявник у справі – громадянин Ірану Фар Аболфазл Аббас Мокалал, 1971 р. н., мешкає у м. Одесі. Заявник проживає та працює в Україні з 1995 р., має дружину та п'ятьох дітей.

У невстановлену дату в Ірані проти заявника було порушено кримінальну справу за розкрадання. 31 червня 2009 р. ім'я заявника внесли до списку осіб, яких розшукує Прокуратура Тегерана, та згодом було виписано міжнародний ордер на його арешт. У зв'язку з цими обставинами 11 лютого 2010 р. заявник подав заяву на отримання статусу біженця в Україні.

2 березня 2010 р. УВКБ ООН в Білорусі, Молдові та Україні надіслало листа до Генеральної прокуратури України, в якому зазначило, що заявник офіційно звернувся до органів влади з проханням про отримання притулку в Україні, що слід враховувати при розгляді питання про його екстрадицію.

3 квітня 2010 р. заявника було заарештовано Таїровським відділом міліції з метою екстрадиції.

6 квітня 2010 р. Київський районний суд м. Одеси ухвалив рішення тримати заявника під вартою до його екстрадиції. 14 квітня 2010 р. Апеляційний суд Одеської області підтвердив рішення суду нижчої інстанції.

19 квітня 2010 р. Генеральна прокуратура України у своїй відповіді запевнила УВКБ ООН, що заявника не буде видано Ірану, поки не буде розглянуто його заяву про надання статусу біженця.

17 червня 2010 р. були внесені зміни до Кримінально-процесуального кодексу України, відповідно до яких особа в очікуванні екстрадиції може тимчасово триматися під вартою впродовж сорока чи більше днів, що передбачено міжнародними

договорами. Проте коли отримано офіційне звернення щодо екстрадиції, суд може встановити строк тримання особи під вартою максимум на 18 місяців (ст. 463 КПКУ).

22 червня 2010 р. прокуратура Малиновського району м. Одеси надіслала запит до суду з метою продовження екстрадиційного арешту для заявника.

23 червня 2010 р. заявник звернувся до прокуратури з клопотанням про звільнення його з-під арешту в зв'язку з відсутністю підстав тримати його довше.

12 липня 2010 р. Генеральна прокуратура України отримала повідомлення від посольства Ірану стосовно того, що в триманні заявника під вартою більше немає потреби, оскільки сторони вирішили ситуацію.

14 липня 2010 р. заявника було звільнено, а справу щодо екстрадиції закрито.

9 грудня 2010 р. Державний комітет України у справах національностей та релігій відхилив клопотання заявника щодо надання йому статусу біженця, а 10 липня 2011 р. заявник оскаржив це рішення в адміністративному суді Одеської області.

8 квітня 2010 р. заявник звернувся до Європейського суду з прав людини зі скаргою щодо незаконності його ув'язнення, оскільки питання про екстрадиційний арешт не було врегульовано на законодавчому рівні.

Рішення суду

Суд одностайно визнав порушення положень ст. 5 (1) Конвенції у зв'язку з неправомірністю тримання заявника під вартою у період з 3 квітня до 29 червня 2010 р. та з 12 до 14 липня 2010 р., а також постановив, що тримання заявника під вартою у період з 29 червня до 12 липня 2010 р. не було незаконним, а, отже, у цей період не було порушення ст. 5 (1).

Рішення Європейського суду з прав людини у справі «ЦИГОНІЙ проти України» від 24 листопада 2011 р. (заява № 19213/04)

Judgment of the European Court of Human Rights in CASE OF TSYGONIY v. UKRAINE of 24 November 2011 (Application no. 19213/04)

Заява про порушення положень Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод, зокрема:

ст. 3 «Заборона катування»;

ст. 5 (1) (с), (3), (4) «Право на свободу та особисту недоторканність»;

ст. 13 «Право на ефективний засіб юридичного захисту».

Обставини справи

Заявником у справі є Володимир Володимирович Цигоній, 1976 р. н., який проживає у м. Євпаторії.

25 лютого 2004 р. заявника було заарештовано за підозрою у торгівлі наркотиками; при цьому у нього було вилучено пакет макової соломки. Того ж дня заявник звернувся зі скаргою до прокуратури м. Євпаторії щодо неналежного поводження з ним працівників міліції під час арешту.

16 березня 2004 р. прокуратура відмовилася відкривати кримінальну справу за відсутності в діях міліції складу злочину.

13 квітня 2004 р. прокуратура АР Крим скасувала зазначене рішення та призначила додаткове розслідування. 15 травня 2004 р. прокуратура повторно прийняла рішення не порушувати справу проти працівників міліції.

25 лютого 2004 р. проти заявника було порушено кримінальну справу за підозрою у торгівлі наркотиками.

27 лютого 2004 р. суд м. Євпаторії продовжив тримання заявника під вартою впродовж десяти днів до пред'явлення йому обвинувачення.

3 березня 2004 р. заявнику було пред'явлено обвинувачення у торгівлі наркотиками, а 5 березня 2004 р. суд вирішив продовжити строк його тримання під вартою до двох місяців до завершення досудового слідства. Заявник подавав апеляційну скаргу на це рішення, однак суд її не задовольнив.

22 квітня 2004 р. на прохання слідчого суд подовжив строк тримання заявника під вартою до 25 травня 2004 р., а пізніше подовжував його ще кілька разів.

31 серпня 2004 р. суд м. Євпаторії провів попереднє слухання і залишив заявника під арештом. З вересня 2004 р. до липня 2005 р. суд відхилив близько чотирнадцяти звернень заявника щодо його звільнення.

1 липня 2005 р. заявника було визнано винним у торгівлі наркотиками і зловживанні владою та засуджено до п'яти років позбавлення волі. Всі апеляційні скарги заявника були відхилені.

З лютого до серпня 2004 р. заявника утримували в ізоляторі тимчасового ув'язнення м. Євпаторії та двох інших установах.

За свідченнями заявника, його тримали разом із трьома іншими ув'язненими у камері площею 4 м². У камері не було вікна, жодних меблів, світло горіло цілодобово. Ув'язнені спали на матрацах на підлозі, при цьому туалет не було відокремлено від житлового приміщення. Ув'язнені були позбавлені можливості прийняти душ та займатися фізичними вправами.

1 червня 2004 р. заявник подав скаргу щодо неналежних умов тримання під вартою з вимогою відшкодувати йому моральну шкоду. 11 червня 2004 р. суд ухвалив рішення залишити скаргу заявника без розгляду.

2 червня 2004 р. заявник звернувся до Європейського суду з прав людини зі скаргою про порушення його прав у зв'язку з, зокрема, неналежними умовами тримання під вартою, незаконністю тримання під вартою з 25 липня 2004 р. до 1 липня 2005 р. та тривалістю його досудового ув'язнення.

Рішення суду

Суд одностайно визнав порушення положень ст. 3 (щодо неналежних умов тримання під вартою), ст. 5 (1) (щодо незаконності тримання під вартою з 25 липня 2004 р. до 1 липня 2005 р.), ст. 5 (3) (щодо тривалості його досудового тримання під вартою), ст. 5 (4) (щодо неможливості перегляду заявником законності тримання його під вартою з 31 серпня до 1 липня 2005 р.), а також ст. 13 Конвенції (щодо відсутності ефективних

засобів юридичного захисту при розгляді скарги заявника на неналежні умови тримання під вартою). Крім того, Суд зобов'язав Україну виплатити заявникові впродовж трьох місяців від дати набуття рішенням статусу офіційного 10 тис. євро відшкодування моральної шкоди.

Рішення Європейського суду з прав людини у справі «ЗАГОРОДНІЙ проти України» від 24 листопада 2011 р. (заява № 27004/06)

Judgment of the European Court of Human Rights in CASE OF ZAGORODNIY v. UKRAINE of 24 November 2011 (Application no. 27004/06)

Заява про порушення положень Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод, зокрема:

ст. 6 (1), (3) «Право на справедливий суд».

Обставини справи

Заявник у справі Олександр Володимирович Загородній, 1962 р. н., мешканець м. Дімітрова.

4 серпня 2004 р. заявник потрапив в аварію, у зв'язку з чим наступного дня проти нього було порушено кримінальну справу.

9 листопада 2004 р. заявник підписав угоду, згідно з якою представляти його у суді повинен був гр. М., юрист, який займався приватною практикою, але не мав адвокатської ліцензії.

16 листопада 2004 р. слідчий дозволив М. представляти заявника.

5 серпня 2005 р. суд м. Дімітрова вирішив повернути справу на додаткове розслідування у зв'язку з тим, що було порушено право на захист заявника, оскільки гр. М. не мав права представляти заявника.

10 серпня 2005 р. заявник подав апеляційну скаргу на це рішення з огляду на те, що воно порушувало його право на вільний вибір захисника, що суперечить Конституції України та рішенням Конституційного Суду України від 16 листопада 2000 р.

13 січня 2006 р. суд відхилив апеляційну скаргу заявника.

24 березня 2006 р. слідчий вирішив дозволити взяти участь у справі гр. О., ліцензованому адвокату, як захиснику заявника.

26 квітня 2006 р. заявник подав касаційну скаргу на рішення від 5 серпня 2005 р. та 13 січня 2006 р.

3 травня 2006 р. прокуратура Донецької області повідомила заявника, що суд прийняв правильне рішення відсторонити гр. М. від справи.

11 травня 2006 р. заявник звернувся до суду м. Дімітрова з клопотанням провести додаткове розслідування щодо порушення його права на захист, однак воно було скасовано. 22 травня 2006 р. Верховний суд України відхилив касаційну скаргу заявника.

13 березня 2007 р. суд м. Дімітрова розглянув клопотання заявника про відсторонення призначеного йому рішенням від 17 липня 2006 р. адвоката К. та призначення представником дружину заявника. Суд частково задовольнив це клопотання, призначивши дружину заявника його захисником, але залишивши захисником і гр. К.

10 квітня 2007 р. заявник надіслав листа, в якому вимагав відсторонити гр. О. та К. від справи, оскільки вони виконували свої функції формально. Суд відхилив це клопотання.

27 березня 2008 р. заявника було визнано винним у порушенні правил дорожнього руху, що спричинило тілесні ушкодження середньої тяжкості, та засуджено до трьох років обмеження волі та відшкодування моральної та матеріальної шкоди постраждалим особам. Проте заявника було звільнено від покарання за строком давності справи.

Заявник подавав апеляційну та касаційну скарги, але рішення залишили без змін. Отже, 17 червня 2006 р. заявник звернувся за захистом своїх прав до Європейського суду з прав людини.

Рішення суду

Суд одностайно визнав порушення положень ст. 6 (1), (3) Конвенції у зв'язку з неможливістю вільно обрати захисника та зобов'язав Україну виплатити заявнику впродовж трьох місяців від дати набуття рішенням статусу офіційного 250 євро компенсації судових витрат.

Рішення Європейського суду з прав людини у справі «АНДРІЄВСЬКА проти України» від 1 грудня 2011 р. (заява № 34036/06)

Judgment of the European Court of Human Rights in CASE OF ANDRIYEVSKA v. UKRAINE of 1 December 2011 (Application no. 34036/06)

Заява про порушення положень Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод, зокрема:

ст. 6 (1) «Право на справедливий суд».

Обставини справи

Заявниця у справі – Тамара Миколаївна Андрієвська, 1957 р. н., проживає у м. Павлограді.

У червні 2003 р. заявниця звернулася до суду із позовом проти Державної страхової компанії «Оранта». 18 квітня 2005 р. суд відхилив її скаргу як необґрунтовану. Це рішення було підтримано 1 вересня 2005 р. та 18 травня 2006 р. Апеляційним судом Дніпропетровської області та Верховним Судом України відповідно.

У червні 2003 р. заявниця також звернулася до суду з позовом проти свого колишнього роботодавця з метою відшкодування пенсійних та інших виплат.

10 травня 2005 р. Бабушкінський суд ухвалив рішення не на користь заявниці. 17 листопада 2005 р. Апеляційний суд Дніпропетровської області підтримав рішення суду нижчої інстанції.

3 лютого 2006 р. заявниця звернулася до Вищого адміністративного суду України з касаційною скаргою. Суд відмовився розглядати її скаргу, зазначивши, що справа «цивільна» і належить до юрисдикції Верховного Суду України. Заявниця переадресувала скаргу до Верховного Суду України. 5 червня 2006 р. останній, керуючись ст. 210 Кодексу адміністративного судочинства України, відхилив її скаргу, оскільки судом касаційної інстанції в адміністративних справах є Вищий адміністративний суд України.

Заявниця звернулася за захистом своїх прав до Європейського суду з прав людини.

Рішення суду

Суд одностайно визнав порушення положень ст. 6 (1) Конвенції у зв'язку з відсутністю доступу до суду та зобов'язав Україну виплатити заявниці впродовж трьох місяців із дати набуття рішенням статусу офіційного 2 тис. євро відшкодування моральної шкоди та 80 євро компенсації судових витрат.

Рішення Європейського суду з прав людини у справі «ТОВ „БАЗАЛЬТ ІМПЕКС” проти України» від 1 грудня 2011 р. (заява № 39051/07)

Judgment of the European Court of Human Rights in CASE OF BAZALT IMPEKS, TOV v. UKRAINE of 1 December 2011 (Application no. 39051/07)

Заява про порушення положень Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод, зокрема:

ст. 6 (1) «Право на справедливий суд».

Обставини справи

Заявником у справі є компанія ТОВ «Базальт Імпекс» (м. Світловодськ).

У червні 2006 р. ІТ-компанія подала позовну заяву до Господарського суду Кіровоградської області проти компанії-заявника з метою розірвання договору та повернення власності.

26 липня 2006 р. суд ухвалив рішення не на користь компанії-заявника. 2 жовтня 2006 р. Апеляційний суд Дніпропетровської області відхилив апеляційну скаргу, подану компанією-заявником.

12 грудня 2006 р. Вищий господарський суд України скасував рішення судів нижчої інстанції та ухвалив рішення на користь компанії-заявника.

20 лютого 2007 р. Верховний Суд України скасував рішення від 12 грудня 2006 р.

21 серпня 2007 р. компанія-заявник звернулася до Європейського суду з прав людини зі скаргою на те, що Верховний Суд України перевищив свої повноваження, що призвело до значних матеріальних збитків для компанії-заявника.

Рішення суду

Суд одностайно визнав порушення положень ст. 6 (1) Конвенції у зв'язку із перевищенням своїх повноважень Верховним Судом України.

Рішення Європейського суду з прав людини у справі «ШУЛЬГІН проти України» від 8 грудня 2011 р. (заява № 29912/05)

Judgment of the European Court of Human Rights in CASE OF SHULGIN v. UKRAINE of 8 December 2011 (Application no. 29912/05)

Заява про порушення положень Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод і Протоколів до неї, зокрема:

ст. 3 Протоколу 7 «Відшкодування в разі судової помилки»;

ст. 6 (1), 3 (d) «Право на справедливий суд»;

ст. 5 (1), (3), (5) «Право на свободу та особисту недоторканність».

Обставини справи

Заявник у справі – Руслан В'ячеславович Шульгін, 1978 р. н., мешканець м. Вінниці.

У листопаді 1995 р. проти заявника було порушено кримінальну справу за підозрою у шахрайстві та вимаганні. 17 грудня 1996 р. суд першої інстанції виніс рішення у справі, зазначивши, що доказів вимагання немає, а тому вину заявника не було визнано.

29 січня 1997 р. касаційний суд підтримав рішення суду нижчої інстанції щодо виправдального вироку за вимагання, скасувавши рішення, та направив справу на додаткове розслідування.

З 17 (18) грудня 1996 р. до 1 червня 1999 р. заявник утримувався в СІЗО-1 м. Вінниці.

8 квітня 1999 р. Ленінський районний суд м. Вінниці, а 12 травня 1999 р. також і Вінницький обласний суд визнали заявника винним у крадіжці, грабежі, шахрайстві та вимаганні, що призвело до тяжких наслідків та завдало шкоди майну. В результаті суд засудив заявника до семи років позбавлення волі з конфіскацією майна. Вирок набув чинності 18 грудня 1996 р.

18 грудня 2003 р. заявника було звільнено, оскільки на той момент він відбув увесь строк покарання.

12 листопада 2004 р. Верховний Суд України прийняв до розгляду за винятковими обставинами скаргу заявника на судові рішення від 8 квітня 1999 р. та 12 травня 1999 р. Суд скасував рішення у частині, що стосувалася вимагання, з огляду на відсутність доказів вини заявника. Внаслідок цього загальний строк вироку скоротився з семи до п'яти років без конфіскації майна.

У лютому 2005 р. на основі рішення Верховного Суду України заявник подав цивільну скаргу до Печерського районного суду м. Києва проти Державного казначейства з метою отримання відшкодування моральної та матеріальної шкоди, завданої йому нібито незаконними діями органів обвинувачення та суду, що призвело до позбавлення його волі строком у два роки та один день (заявник стверджував, що його було заарештовано на день раніше, ніж було вказано офіційно).

15 березня 2005 р. суд відхилив скаргу заявника як необґрунтовану. 10 травня 2005 р.

Апеляційний суд м. Києва підтримав рішення суду нижчої інстанції, а 16 серпня 2007 р. Апеляційний суд Донецької області відхилив касаційну скаргу заявника.

5 серпня 2005 р. заявник звернувся до Європейського суду з прав людини по захист своїх прав у зв'язку з неможливістю отримати компенсацію за два роки незаконного позбавлення волі.

Рішення суду

Суд одностайно визнав порушення положень ст. 5 (5) Конвенції (у зв'язку тим, що заявнику не було сплачено компенсацію за незаконне ув'язнення), відхиливши решту скарг. Суд зобов'язав Україну виплатити заявнику впродовж трьох місяців від дати набуття рішенням статусу офіційного 16 тис. євро відшкодування моральної шкоди.

Рішення Європейського суду з прав людини у справі «ВЕНІОСОВ проти України» від 15 грудня 2011 р. (заява № 30634/05)

Judgment of the European Court of Human Rights in CASE OF VENIOSOV v. UKRAINE of 15 December 2011 (Application no. 30634/05)

Заява про порушення положень Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод, зокрема:

ст. 3 «Заборона катування»;

ст. 5 (1) (с), (3), «Право на свободу та особисту недоторканність»;

ст. 6 (3) (b) «Право на справедливий суд».

Обставини справи

Заявником у справі є Дмитро Валентинович Веніосов, 1968 р. н., який проживає у м. Старий Крим.

У лютому 2005 р. Прокуратура АР Крим порушила кримінальну справу проти кількох працівників міліції, у тому числі заявника, за звинуваченням у зловживанні службовим становищем.

28 лютого 2005 р. заявника було заарештовано. У ході кримінального провадження заявника тримали в різних спеціалізованих установах, зокрема в ізоляторі тимчасового тримання м. Феодосія з 25 серпня 2005 р. до 5 січня 2006 р. та з 25 січня до 5 лютого 2006 р.

10 березня 2005 р. та згодом 26 квітня 2005 р. суд подовжив строк тримання під вартою заявника до двох місяців. Апеляційний суд АР Крим підтримав ці рішення.

24 червня 2005 р. розслідування справи було завершено і передано голові Апеляційного суду для вирішення питання, який суд буде її розглядати.

26 червня 2005 р. заявник звернувся до керівника ізолятору тимчасового тримання (далі – ІТТ) з вимогою звільнити його, оскільки строк, зазначений у розпорядженні суду, минув. Клопотання було відхилено, оскільки обвинувальний акт проти заявника було направлено до судових органів.

4 липня 2005 р. голова Апеляційного суду передав справу заявника до розгляду.

За інформацією уряду, 10 серпня 2005 р. суд подовжив строк перебування заявника під вартою.

4 січня 2006 р. суд визнав заявника винним у зловживанні службовим становищем та засудив його до трьох років та шести місяців позбавлення волі, а також заборонив займати посади впродовж трьох років.

25 травня 2006 р. Апеляційний суд підтримав рішення суду нижчої інстанції.

30 листопада 2006 р. Верховний Суд України відхилив касаційну скаргу заявника як необґрунтовану.

За твердженнями заявника, в ІТТ м. Феодосія його тримали в камері площею 5 м² разом із 4 чи 7 іншими особами. Туалет та умивальник не були відокремлені від житлового приміщення. У камері не було вікон, столу та стільців, вентиляція була незадовільною. Один раз на десять-дванадцять днів ув'язнених виводили на вулицю для фізичних вправ.

Заявник подав скаргу до прокуратури АР Крим на незадовільні умови тримання ув'язнених в ІТТ м. Феодосія, у відповідь на яку було зазначено, що до керівника та трьох працівників установи було застосовано дисциплінарні заходи. Заявника повідомили про те, що будівлю було зведено у 1944 р. і з того часу у ній не проводили капітального ремонту. Установа була переповненою через заборону тримати в'язнів у СІЗО № 15 м. Сімферополя.

27 липня 2005 р. заявник звернувся до Європейського суду з прав людини зі скаргою на принизливі умови та незаконне тримання його під вартою з 27 червня 2005 р. до винесення вироку судом першої інстанції.

Рішення суду

Суд одностайно визнав порушення положень ст. 3 (у зв'язку з умовами утримання заявника в ІТТ м. Феодосія) та ст. 5 (1) (с) (щодо незаконності тримання заявника під вартою з 27 червня 2005 р. до винесення вироку) Конвенції, відхиливши решту скарг, та зобов'язав Україну виплатити заявникові впродовж трьох місяців від дати набуття рішенням статусу офіційного 6 тис. євро відшкодування моральної шкоди.

Рішення Європейського суду з прав людини у справі «КОНДРАТЬЄВ проти України» від 15 грудня 2011 р. (заява № 5203/09)

Judgment of the European Court of Human Rights in CASE OF KONDRATYEV v. UKRAINE of 15 December 2011 (Application no. 5203/09)

Заява про порушення положень Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод, зокрема:

ст. 3 «Заборона катування»;

ст. 5 (1) (с), (3) «Право на свободу та особисту недоторканність»;

ст. 6 (1) «Право на справедливий суд»;

ст. 13 «Право на ефективний засіб юридичного захисту».

Обставини справи

Заявником у справі є Сергій Васильович Кондратьєв, 1962 р. н., який на час прийняття судом рішення відбував покарання у вигляді позбавлення волі.

27 липня 2007 р. працівники міліції здійснили обшук у будинку заявника та знайшли наркотики, які ймовірно належали йому. Заявника допитали і доправили до Севастопольського міського ізолятора тимчасового тримання. 30 липня 2007 р. заявнику було висунуто обвинувачення у зберіганні та торгівлі наркотиками.

24 жовтня 2008 р. суд визнав заявника винним у незаконному зберіганні та торгівлі наркотиками та засудив його до позбавлення волі строком на два роки та шість місяців із конфіскацією майна. 23 грудня 2008 р. Апеляційний суд м. Севастополя скасував рішення суду нижчої інстанції.

6 квітня 2010 р. районний суд ухвалив нове рішення у справі, засудивши заявника за виробництво, вживання та торгівлю наркотиками до п'яти років позбавлення волі з конфіскацією майна. Апеляційний суд підтримав це рішення.

Водночас 1 серпня 2007 р. протитуберкульозний диспансер (далі – Центр) м. Севастополя видав заявнику довідку, відповідно до якої він із 2000 р. перебував у ньому на обліку у зв'язку із захворюванням на хронічний інфільтративний туберкульоз. 8 лютого 2008 р. Центр підтвердив діагноз заявника, вказавши, що він потребує хіміотерапії.

15 травня 2008 р. лікар у СІЗО призначив заявнику ліки проти туберкульозу (ізоніазід, рифампіцин, піразінамід етамбутол), вітаміни та гепатопротектори. 3 липня 2009 р. лікування вказаними препаратами було продовжено на півтора місяці.

20 серпня 2010 р. заявника виписали з лікувальної частини, а з жовтня 2010 р. почали курс протирецидивного лікування.

Тим часом, 9 березня 2009 р. заявник пошкодив коліно під час падіння, коли його перевозили з ІТТ до СІЗО. 12 березня 2009 р. його обстежив лікар, але на біль заявник не скаржився. 20 березня 2009 р. заявнику зробили рентген, у результаті чого було виявлено перелом і зміщення колінної чашечки. 24 березня 2009 р. заявнику наклали гіпс, а 26 жовтня 2010 р. обстеження показало, що коліно здорове.

Проте заявник неодноразово звертався до органів державної влади зі скаргами на ненадання йому належної медичної допомоги. 15 січня 2009 р. він звернувся зі скаргою до Європейського суду з прав людини.

Рішення суду

Суд п'ятьма голосами проти двох визнав відсутність порушення положень ст. 3 Конвенції щодо ненадання відповідної медичної допомоги у зв'язку з травмою коліна. Крім того, Суд одностайно визнав порушення положень ст. 3 щодо ненадання відповідної медичної допомоги у зв'язку з захворюванням заявника на туберкульоз, а також порушення положень ст. 5 (1) (с) (щодо незаконного тримання під вартою) та 5 (3) (щодо тривалості тримання під вартою) Конвенції. При цьому Суд зобов'язав Україну виплатити заявнику впродовж трьох місяців від дати набуття цим рішенням статусу офіційного 10 тис. євро відшкодування моральної шкоди.

Рішення Європейського суду з прав людини у справі «ОЛЕЙНІКОВА проти України» від 15 грудня 2011 р. (заява № 38765/05)

Judgment of the European Court of Human Rights in CASE OF OLEYNIKOVA v. UKRAINE of 15 December 2011 (Application no. 38765/05)

Заява про порушення положень Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод, зокрема:

ст. 2 «Право на життя»;

ст. 6 «Право на справедливий суд»;

ст. 17 «Заборона зловживання правами».

Обставини справи

Заявницею у справі є Валентина Олексіївна Олейнікова, 1956 р. н., яка проживає у м. Харкові.

30 червня 2002 р. дев'ятнадцятирічний син заявниці Д. відпочивав із друзями Л., Н. та Г. на березі озера неподалік від с. Старий Салтів Харківської області. Згодом Д. та Л. побилися з групою молодих людей, які відпочивали поряд, при цьому Д. зазнав легких ушкоджень обличчя.

За словами Л., Н. та Г., приблизно об 11 годині вечора цього ж дня Д. взяв рушника і пішов до озера. За кілька хвилин, стурбовані тривалою відсутністю Д., друзі почали його шукати, але безрезультатно.

Наступного ранку, 1 липня 2002 р. о 5 годині вони знайшли тіло Д. у воді за двадцять метрів від берега. На голові Д. вони побачили синець, якого, за їх словами, після бійки не було.

Згодом на місце подій прибули працівники міліції, які знайшли тіло Д. у воді за три метри від берега. Працівники міліції склали звіт про нещасний випадок. Було також проведено експертизу тіла, згідно з якою причиною смерті Д. було встановлено утоплення.

У результаті заявниця подала заяву про порушення кримінальної справи у зв'язку зі смертю сина, однак прокуратура м. Вовчанська відмовилася порушувати справу, оскільки розцінювала смерть сина заявниці як нещасний випадок.

21 липня 2002 р. було порушено кримінальну справу за статтею про хуліганство у зв'язку з бійкою, що сталася 30 червня 2002 р.

Проте справу було закрито 16 березня 2006 р. за відсутністю ознак злочину.

22 липня 2002 р. слідчий прокуратури м. Вовчанська призначив судово-медичну експертизу тіла Д., за результатами якої було встановлено, що Д. втопився, а ушкодження на його тілі були легкі і не могли призвести до смерті. Згодом експертиза проводилася ще декілька разів.

Заявниця зверталася до судів усіх інстанцій з метою оскарження рішення прокуратури, але остання неодноразово відмовлялася порушувати кримінальну справу у зв'язку із загибеллю Д.

2 вересня 2011 р. прокурор Харківської області вкотре призначив додаткове розслідування обставин справи.

Водночас 19 жовтня 2005 р. заявниця звернулася до Європейського суду з прав людини у зв'язку з непроведенням належного розслідування обставин загибелі її сина.

Рішення суду

Суд одностайно визнав порушення положень ст. 2 Конвенції у контексті процесуального аспекту у зв'язку з тим, що розслідування обставин смерті сина заявниці було неефективним, відхиливши решту скарг, та зобов'язав Україну виплатити заявниці впродовж трьох місяців від дати набуття цим рішенням статусу офіційного 12 тис. євро відшкодування моральної шкоди.

Рішення Європейського суду з прав людини у справі «МАКСИМЕНКО проти України» від 20 грудня 2011 р. (заява № 39488/07)

Judgment of the European Court of Human Rights in CASE OF MAKSIMENKO v. UKRAINE of 20 December 2011 (Application no. 39488/07)

Заява про порушення положень Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод, зокрема:

ст. 6 (2), (3) (с) «Право на справедливий суд».

Обставини справи

Заявник у справі – громадянин Російської Федерації Сергій Іванович Максименко, 1972 р. н., відбуває покарання у вигляді довічного ув'язнення в Темнівській виправній колонії № 100.

3 грудня 2001 р. було знайдено тіло гр. Л., біля якого лежала сокира зі слідами крові на ній. За фактом убивства було розпочато кримінальне провадження.

У період із 14 січня до 13 березня 2002 р. заявник перебував на лікуванні від невизначеного психічного захворювання.

У березні 2006 р. заявник, який на цей час відбував покарання за вчинення декількох умисних убивств, зізнався у вбивстві гр. Л.

На час проведення досудового слідства та розгляду справи судом першої інстанції заявнику було надано безоплатну юридичну допомогу. При цьому в ході проведення досудового слідства заявник звертався до слідчого з проханням здійснити переклад деяких матеріалів справи з української на російську мову, але безуспішно.

7 листопада 2006 р. Апеляційний суд Київської області визнав заявника винним в умисному вбивстві гр. Л. і засудив його до довічного ув'язнення. Слухання справи у суді проводилися російською мовою.

Заявник, якому вже не надавалася юридична допомога, подав касаційну скаргу. 22 лютого 2007 р. Верховний Суд України підтвердив вирок суду нижчої інстанції.

20 серпня 2007 р. заявник звернувся до Європейського суду з прав людини за захистом своїх прав у зв'язку з ненаданням безоплатної юридичної допомоги під час касаційного розгляду його справи щодо засудження до довічного позбавлення волі.

Рішення суду

Суд одностайно визнав порушення положень ст. 6 (3) (с) Конвенції у зв'язку з ненаданням безоплатної юридичної допомоги під час касаційного розгляду справи заявника.

Рішення Європейського суду з прав людини у справі «МАСНЕВА проти України» від 20 грудня 2011 р. (заява № 5952/07)

Judgment of the European Court of Human Rights in CASE OF MASNEVA v. UKRAINE of 20 December 2011 (Application no. 5952/07)

Заява про порушення положень Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод, зокрема:

ст. 2 «Право на життя»;

ст. 3 «Заборона катування»;

ст. 13 «Право на ефективний засіб юридичного захисту».

Обставини справи

Заявницею у справі є Леся Улянівна Маснева, 1943 р. н., яка мешкає у м. Луцьку.

У жовтні 2003 р. сина заявниці – Олега Маснева (далі – О. Маснев), який працював у відділі міліції Волинської області, було тимчасово переведено до відділу міліції м. Ковеля. 9 жовтня 2003 р. він прибув на місце призначення та розпочав роботу у кімнаті з обмеженим доступом. Спочатку він працював разом із гр. Б., однак 15 жовтня 2003 р. останнього було направлено для виконання завдання до іншого міста.

17 жовтня 2003 р. о дев'ятій ранку О. Маснев не зателефонував до відділу боротьби з організованою злочинністю м. Ковеля, як повинен був робити кожного дня. Один зі співробітників зазначив, що востаннє бачив О. Маснева о пів на другу дня 16 жовтня 2003 р. Приблизно о 2 год. 45 хв ночі двері в приміщення були виламані, а у кімнаті знайдено тіло О. Маснева. Того ж дня слідчий прокуратури м. Ковеля оглянув місце події і призначив експертизу тіла. У кімнаті було знайдено ніж, три чашки, дві порожні пляшки алкоголю та недопалки від цигарок.

За результатами експертизи було виявлено поріз на лівому передпліччі та декілька синців на чолі О. Маснева і встановлено, що останній помер внаслідок кровотечі з рани, якої він міг завдати собі самостійно. За результатами двох інших судово-медичних експертиз було встановлено, що кров О. Маснева не містила слідів алкоголю чи наркотиків.

Додатковою медичною експертизою, що закінчилася 11 лютого 2004 р., не було доведено, що рану на передпліччі О. Маснеєв завдав собі сам.

Відповідно до посмертного психологічного та психіатричного висновку від 20 березня 2009 р., у 2000 р. колега О. Маснеєва гр. П. поранив його в ногу ножом, в результаті викликали швидку, але розслідування не проводили. У червні 2001 р. керівництво О. Маснеєва направило його до психіатра, який виявив у нього розлад особистості, але не призначив спеціального лікування.

24 червня 2008 р. експерт, який проводив першу експертизу тіла О. Маснеєва, дійшов висновку, що останній страждав від психічного розладу через стрес на роботі, а також частково через напружені відносини у сім'ї, і, можливо, перед смертю у нього був гострий афективний стан.

За результатами пізніше проведених експертиз було встановлено, що рана на передпліччі О. Маснеєва була тяжкою і, можливо, була нанесена ним самотійно, інші ушкодження були незначними і швидше за все були отримані при падінні; час смерті встановити виявилось неможливо, а доказів того, що ушкодження, отримані О. Маснеєвим, були завдані кимось іншим, не було знайдено.

27 жовтня 2003 р. слідчий прокуратури дійшов висновку, що ознак злочину у смерті О. Маснеєва немає, вона була самогубством, відмовивши у відкритті кримінального провадження у справі. З цієї дати та до липня 2008 р. слідчі прокуратур м. Ковеля, Луцька та Горохова ухвалили 21 подібну постанову, у 12 з них посилаючись на результати внутрішнього розслідування.

У відповідь на заяви заявниці, яка вважала, що не було проведено повного, об'єктивного та детального розслідування, ці постанови скасовувалися прокуратурою чи судом.

Зрештою 4 липня 2008 р. прокуратура Волинської області порушила кримінальну справу. 20 жовтня 2009 р. заявницю було визнано постраждалою стороною.

28 травня 2010 р. прокурори відмовилися проводити кримінальне розслідування у справі щодо умисного вбивства О. Маснеєва, вважаючи, що він вчинив самогубство.

31 травня 2010 р. справу було закрито, оскільки слідчі не знайшли доказів доведення О. Маснева до самогубства. Заявниця не оскаржувала рішення від 28 та 31 травня 2010 р.

Проте 20 січня 2010 р. вона звернулася до Європейського суду з прав людини зі скаргою, зокрема, щодо того, що органи влади не змогли захистити життя її сина та провести ефективне розслідування обставин його загибелі.

Рішення суду

Суд одностайно визнав порушення процесуального аспекту ст. 2 Конвенції, зазначивши відсутність у ст. 2 матеріального аспекту. Суд також встановив, що не було порушення ст. 3 та ст. 13. Крім того, Суд зобов'язав Україну виплатити заявниці впродовж трьох місяців із дати набуття цим рішенням статусу офіційного 20 тис. євро відшкодування моральної шкоди.

Рішення Європейського суду з прав людини у справі «ТЕСЛЕНКО проти України» від 20 грудня 2011 р. (заява № 55528/08)

Judgment of the European Court of Human Rights in CASE OF TESLENKO v. UKRAINE of 20 December 2011 (Application no. 55528/08)

Заява про порушення положень Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод, зокрема:

ст. 3 «Заборона катування»;

ст. 13 «Право на ефективний засіб юридичного захисту».

Обставини справи

Заявник у справі – Анатолій Григорович Тесленко, 1974 р. н.

За інформацією уряду, 4 серпня та 5 листопада 2003 р. було пограбовано квартири громадян З. та Г. Пізно ввечері 5 листопада чи вранці 6 листопада 2003 р. за підозрою у вчиненні грабежів зазначених квартир було затримано заявника. Арешт було офіційно оформлено 6 листопада 2003 р.

11 листопада 2004 р. Солом'янський районний суд м. Києва визнав заявника винним у грабежі гр. Г. та засудив його до

позбавлення волі строком на сім років та шість місяців із конфіскацією майна.

24 травня 2005 р. Апеляційний суд м. Києва скасував це рішення та направив справу на додаткове розслідування.

22 травня 2007 р. Солом'янський районний суд м. Києва ухвалив нове рішення у справі, яке у резолютивній частині повторювало попереднє. Апеляційний суд та Верховний Суд України його підтвердили.

12 серпня 2009 р. заявника було умовно-достроково звільнено.

За словами заявника, в ніч із 5 на 6 листопада 2003 р. начальник та заступник начальника відділу кримінального розшуку Солом'янського РУ ГУ МВС України в м. Києві Т. і З. катували його, вимагаючи зізнання у вчиненні грабежів, спочатку у відділку міліції (били та знущалися), а пізніше – у гаражі (обливали холодною водою до втрати свідомості).

6 листопада 2003 р. заявник написав пояснення, що він випадково впав на вулиці і зазнав ушкоджень (ще до арешту). Того ж дня його перевели до іншого управління міліції.

11 листопада 2003 р. мати заявника звернулася зі скаргою до Уповноваженого з прав людини на неналежне поводження з її сином.

12 листопада 2003 р. представники Уповноваженого з прав людини відвідали заявника і сфотографували отримані ним ушкодження. Заявник надав їм письмові свідчення того, як відбувався його допит 5-6 листопада 2003 р. Наступного дня заявника оглянув лікар, який виявив шістнадцять синців на обличчі, руках, сідницях та ногах заявника (найбільший з яких мав розмір до 21x20 см) та рани на зап'ястях і стопах, що були спричинені тупими предметами.

25 грудня 2003 р. прокуратура Солом'янського району м. Києва почала кримінальне розслідування за фактом перевищення владних повноважень працівниками міліції та жорстокого поводження із заявником.

16 серпня 2005 р. Голосіївський районний суд м. Києва визнав Т. і З. винними та засудив їх до чотирьох років позбавлення волі із заборону займати посади у правоохоронних органах впродовж

двох років. Суд також зобов'язав їх виплатити заявнику 20 тис. грн компенсації за моральну шкоду. Вирок було замінено випробувальним строком на два роки.

13 лютого 2006 р. Апеляційний суд відправив справу на додаткове розслідування.

16 червня 2007 р. Т. та З. було знову висунуто обвинувачення. 30 липня 2007 р. Голосіївський районний суд м. Києва розпочав новий розгляд справи. Провадження неодноразово відкладалося, а справу відправляли на повторне розслідування. У лютому 2011 р. справа ще перебувала на розгляді в Голосіївському районному суді м. Києва.

Водночас 31 жовтня 2008 р. заявник звернувся до Європейського суду з прав людини зі скаргою на катування та неналежне розслідування обставин справи.

Рішення суду

Суд одностайно визнав порушення ст. 3 Конвенції (у зв'язку з катуванням заявника та відсутністю ефективних заходів розслідування справи) і зобов'язав Україну виплатити заявнику впродовж трьох місяців із дати набуття цим рішенням статусу офіційного 20 тис. євро відшкодування моральної шкоди.

IV. РОЗВИТОК ДОКТРИНИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРАВА

План ЄС щодо ефективного використання ресурсів зазнав критики

EU's green economy roadmap meets criticism (Euractive, 10 October 2011).

Дорожня карта Європейської комісії з ефективного використання ресурсів Європи мало допоможе у подоланні екологічних проблем, стверджують зелені. Водночас представники ділових кіл зазначають, що документ ігнорує переваги, які може мати екологічне виробництво для довкілля.

У документі, представленому Європейською Комісією у вересні ц. р., пропонується відмежувати економічне зростання від використання природних ресурсів. Економіці Європи загрожує посилення суперництва за природні ресурси, включаючи енергію, воду та мінерали, а тому слід змінити спосіб виготовлення та споживання продукції.

На думку Комісії, підвищення ефективності промисловості допоможе захиститися від зовнішніх негативних впливів таких, як раптове зростання цін на товари чи енергоресурси, а отже, сприятиме скороченню витрат на виробництво.

Комісар ЄС із питань охорони навколишнього середовища Я. Поточнік (Janez Potočnik) спростовує твердження про те, що Комісія нібито ухилилася від встановлення зобов'язальних цілей у документі, заявивши, що не було достатньо часу для проведення відповідного оцінювання впливу.

Цілі повинні бути узгоджені до кінця 2013 р. таким чином, щоб спрямувати інвестиції компаній на екоінновації.

Я. Поточнік також підкреслив, що для того, щоб визначитися з цілями, спершу необхідно досягти консенсусу серед експертів, для яких показники є найбільш важливими у контролі за прогресом.

Як зазначає видання, робота вже почалася, як приклад можна навести показники витрат землі, матеріалів, води, вуглецю та енергії. Крім того, Об'єднаний дослідницький центр Комісії розробляє показники повного життєвого циклу. Індикатори для оцінювання використання існуючих ресурсів повинні бути готові на початку 2012 р.

Поки буде узгоджено найефективніші показники, було запропоновано вимірювати прогрес шляхом введення індикатора

«продуктивності ресурсів», який буде вимірювати ВВП порівняно з матеріальним споживанням в євро за тону.

Однак екологи критикують цей показник, оскільки він не відображає витрат землі, води, вуглецю тощо. Представники бізнесу незадоволені, тому що він не бере до уваги екологічні переваги використання сировини, а лише шкоду.

План спрямований на визначення ступеню впливу на довкілля виготовленої продукції на основі поточного оцінювання у 2012 р. Цього можна досягти, наприклад, за рахунок розширення сфери застосування Директиви ЄС щодо екодизайну, зокрема, на несировинну продукцію.

В цілому представники бізнесу підтримали ідею, при цьому відзначивши, що необхідно бути обережними при оцінюванні екологічних характеристик (їхньої здатності до переробки та повторного використання) певних видів продукції, наприклад, металургійної промисловості.

З одного з найбільш спірних питань план Комісії передбачає перехід від оподаткування праці до оподаткування використання ресурсів. «Зелені» податки, зазначається у документі, в кінцевому рахунку, – це єдиний спосіб, щоб підтримати перехід до ресурсозберігаючої економіки.

Зелені в Європарламенті закликають Комісію виступити з Директивою щодо оподаткування ресурсів, наприклад, у рамках вже існуючої Директиви щодо оподаткування у сфері електроенергетики, щоб «дати інвесторам чіткий сигнал».

Проте зміни у системі оподаткування ЄС вимагають однакості держав-членів, а тому є досить складним питанням.

Бізнес-кола скептично ставляться до будь-яких ініціатив, пов'язаних із податками. Європейська асоціація сталі (Eurofer) вважає за краще зробити акцент на таких заходах стосовно технології, як покращення переробки продукції на стадії проектування.

Що стосується споживачів, Європейська організація «BEUC» переконана, що Комісія повинна координувати екологічну податкову політику на національному рівні та пропонує запровадити зниження ставки ПДВ на екологічно чисті продукти і послуги.

Спільна пропозиція щодо зниження ставки ПДВ для екологічно чистих продуктів була висунута Францією і

Великобританією у 2007 р., проте вона не здобула підтримки інших держав – членів ЄС. «ВЕУС» сподівається, що Комісія відновить розгляд цієї ініціативи під час перегляду плану дій щодо розумного споживання та виробництва у 2012 р.

Єдине питання, стосовно якого всі погоджуються, – це те, що відходи необхідно зробити ключовим ресурсом економіки ЄС у майбутньому. Однак для того, щоб це здійснити, необхідно покращити функціонування сортування відходів та їхній збір, обмеживши при цьому поховання відходів.

Суд ЄС заборонив патентування стовбурових клітин

Top EU court bans stem cell patents (EUobserver.com, 19 October 2011).

18 жовтня 2011 р. Суд ЄС заборонив видачу патентів на стовбурові клітини, виділені з людських ембріонів, які в подальшому знищуються. Це рішення повинно мати далекосяжні наслідки для медичних досліджень у Європі.

Відповідно до законодавства ЄС, патенти не можуть видаватися у тих сферах, в яких «може бути порушена повага до людської гідності», зазначив Суд ЄС у своєму рішенні. Використання клітин людського ембріона є можливим лише «з терапевтичною чи діагностичною метою» стосовно самого ембріона, але «не у наукових цілях».

Позов пов'язано з німецьким ученим Олівером Брюстле (Oliver Bruestle), який в 1997 році запатентував метод використання стовбурових клітин з людських ембріонів для лікування пацієнтів із хворобою Паркінсона. Його патент був оскаржений організацією «Грінпіс» у німецьких судах, які, в свою чергу, звернулися по роз'яснення до Європейського суду.

«Це рішення одним ударом зводить нанівець роки досліджень європейських учених», – зазначив О. Брюстле, професор Боннського університету. На його думку, старий континент відставатиме від інших частин світу, в яких така практика не обмежується.

«Заборонивши патентування та комерціалізацію людських ембріонів, Європейський суд сьогодні посилив у рамках ЄС захист людського життя від комерційних інтересів», – повідомив Лассе Бруун (Lasse Bruun), радник організації «Грінпіс» у цій справі.

Європейське патентне бюро припинило видачу патентів на клітини людських ембріонів у 2006 р., але національні патентні відомства не припиняли такого патентування. Ситуація має змінитися після рішення Суду ЄС.

Л. Бруун зазначив, що «рішення впливатиме на дослідження стовбурових клітин лише частково, оскільки в останні роки вчені знайшли декілька альтернативних методів отримання стовбурових клітин, без необхідності знищення людських ембріонів».

Європейська Комісія пропонує зміни до процедури розгляду справ про порушення прав споживачів

Commission seeks stronger consumer complaints process (Euractiv.com, 30 November 2011).

29 листопада Європейська Комісія представила пропозицію, призначену спростити для осіб, які зробили покупки на території ЄС, у тому числі в мережі Інтернет, процедуру розгляду скарг проти виробників у позасудовому порядку.

Однією з основних причин появи такої ініціативи є необхідність запевнення покупців, що надані їм гарантії на товар та їхні права споживачів діють на території всього Європейського Союзу, незалежно від способу придбання товару.

Цією пропозицією Європейська Комісія робить внесок у посилення впевненості покупців шляхом надання європейським споживачам та виробникам можливості альтернативного порядку вирішення спору, який є легшим, швидшим та дешевшим, ніж судовий.

Пропозиція ще має бути підтримана Європейським Парламентом та Радою ЄС, а тому її положення набудуть чинності не раніше 2015 року.

У разі прийняття пропозиції держави – члени ЄС повинні будуть забезпечити нові механізми вирішення спорів такої категорії. Такі механізми можуть передбачати арбітражну (третейську) процедуру або розгляд спорів органами із захисту прав споживачів.

Європейська Комісія також пропонує створити єдиний для всього Європейського Союзу веб-сайт, на якому споживачі зможуть

подавати позови рідною мовою проти компаній і постачальників послуг, які знаходяться у іншій державі.

ЄС полегшить доступ до інформації публічного сектора

EU to make public data easily accessible (EUobserver.com, 13 December 2011).

12 грудня 2011 р. Європейська Комісія виступила з пропозицією спростити доступ до інформації публічного сектора та зробити її доступною для повторного використання. Схвалення цієї пропозиції повинно сприяти економічному зростанню.

Пропозиція спрямована на перегляд чинного законодавства в галузі повторного використання інформації публічного сектора. Відповідно до пропозиції, до таких даних має бути забезпечено безперешкодний доступ. Також пропозицією передбачено можливість повторного використання цих даних у будь-яких цілях за ціною собівартості їхнього збору. Сьогодні отримання дозволу на використання інформації такого типу – наприклад, географічної або метеорологічної статистики, даних, отриманих із фінансованих державою дослідних проєктів, оцифрованих книг із бібліотек – найчастіше є витратним та заплутаним процесом.

На думку комісара ЄС із питань розвитку цифрових технологій Нелі Крус (Neelie Kroes), пропозиція має спричинити значні зміни в управлінні інформацією й органами ЄС, і органами державної влади кожної держави-члена. Європейська Комісія спростить доступ до своєї інформації через офіційний веб-портал із весни 2012 року, забезпечивши цим можливість її повторного використання.

Проте разом зі спрощенням доступу до інформації пропозиція не містить положень, які зобов'язували б збільшити обсяг інформації публічного сектора, яка має бути відкритою. відсутні також чіткі критерії класифікації видів інформації.

Науково-практичне видання

РЕФЕРАТИВНИЙ ОГЛЯД ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРАВА

Випуск 24

*За загальною редакцією В. О. Зайчука,
Керівника Апарату Верховної Ради України,
академіка НАПН України*

Випуск підготували:

Копиленко О. Л. (керівник), Зайчук О. В.,
Київець О. В., Горькавий С. С.,
Коптєва О. О., Санченко А. Є.

Відповідальний за випуск

Ворошилова І. В.

Редактор

Пилипенко А. А.

Підписано до друку 15.05.2012.
Формат 60x90/16. Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman.
Ум. друк. арк. 4,07. Обл.-вид. арк. 5,25.

Оригінал-макет підготовлено в
Інституті законодавства Верховної Ради України
04053, м. Київ, пров. Несторівський, 4.